

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Äldre: Lite äckliga eller kära?

Unga vuxnas bild av äldre och äldres sexualitet

Hannah Fjellheim & Linnéa Sandberg

Kandidatuppsats (SOPA 63)

VT 2019

Handledare: Tove Harnett

Abstract

Authors: Hannah Fjellheim and Linnéa Sandberg

Title: Older people: Disgusting or in love? - Young adults' descriptions of older people and their sexuality.

Supervisor: Tove Harnett

Assessor: Håkan Jönson

The purpose of this study was to investigate young adults' descriptions of elder and older peoples' sexuality. A qualitative approach was chosen for this study, in which eight semi-structured interviews were conducted. The respondents, who were all young adults between the ages of 20-30 years old, discussed their reflection of elder and older peoples' sexuality. They were also asked to describe their future image of their sexuality as older people. Critical age studies were used as theoretical approach, where the concepts making of age, on-time, off-time as well as the ambiguous role were used as perspectives for analysing and understanding the collected empirics. Despite an unclear description of older people and their sexuality, negative attitudes flourished among the respondents. Ageing is inevitable, so how do the respondents relate to the negative attributes they ascribe elder and older peoples' sexuality, when they discuss their future selves? This study suggests that young adults ascribed their own aging a differentiation compared to their description of older people in general. This strategy becomes a way to relate to the fact that they themselves eventually will belong to the group of older people, but they will be different.

Keywords: young adults, attitudes, elder, sexuality, critical age studies.

Förord

Vi vill här rikta ett stort tack till de åtta personer som medverkade i studien. Ert engagemang, er öppenhet och er nyfikenhet bidrog till spännande och intressanta intervjuer, vilket gjorde denna uppsats rolig att skriva. Vidare vill vi tacka vår handledare Tove Harnett. Du har haft tålamod med oss, svarat blixtnabbt på våra frågor och lugnat oss i stunder av oro. Dina inspirerande tankar, ditt intresse för ämnet samt din kunskap och erfarenhet har underlättat för vårt arbete.

Slutligen vill vi tacka varandra för en tid av skratt, värme och hårt arbete.

Lund, maj 2019

Hannah Fjellheim och Linnéa Sandberg

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	1
1.1 PROBLEMFÖRMULERING	1
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	2
1.3 ARBETSFÖRDELNING	3
2 KUNSKAPSLÄGET	3
2.1 KUNSKAPSSÖKNING.....	3
2.2 BILDEN AV ÄLDRE.....	3
2.2.1 <i>Den förändrade bilden av äldre</i>	4
2.3 ÄLDRES SEXUALITET	6
2.4 UNGAS ATTITYDER TILL ÄLDRES SEXUALITET	6
3 TEORIER	7
3.1 MOTIVERING AV TEORIVAL	7
3.2 ATT GÖRA ÅLDER.....	7
3.2.1 <i>On-time, off-time</i>	9
3.3 ROLLTEORI.....	9
3.3.1 <i>Rollens tvetydighet</i>	9
4 METOD	10
4.1 FÖRFÖRSTÅELSE.....	10
4.2 METODOLOGISKA ÖVERVÄGANDEN	11
4.3 URVAL	14
4.4 GENOMFÖRANDE AV INTERVJUER.....	16
4.5 BEARBETNING AV DATA	17
4.6 ANALYS AV DATA	17
4.7 TILLFÖRLITLIGHET.....	18
4.7.1 <i>Trovärdighet</i>	19
4.7.2 <i>Överförbarhet</i>	19
4.7.3 <i>Pålitlighet</i>	20
4.7.4 <i>Möjlighet att styrka och konfirmera</i>	20
4.8 FORSKNINGSETISKA ÖVERVÄGANDEN	21
4.8.1 <i>Informationskravet</i>	21
4.8.2 <i>Samtyckeskravet</i>	22
4.8.3 <i>Konfidentialitetskravet</i>	22
4.8.4 <i>Nyttjandekravet</i>	22
5 RESULTAT OCH ANALYS	22
5.1 ÄLDRE: ÄCKLIGA ELLER KÄRA	23
5.1.1 <i>De funktionsnedsatta, sjuka och ohygieniska äldre</i>	23
5.1.2 <i>De ganska pigga och kära äldre</i>	26
5.2 ÄLDRES SEXUALITET: PERVERST ELLER HÄRLIGT	27
5.2.1 <i>Den avståndstagande inställningen</i>	28
5.2.2 <i>Den ambivalenta inställningen</i>	30
5.2.3 <i>Motbilden</i>	32
5.3 ROLLEN: OKLAR OCH TVETYDIG	33
5.4 ANDRAFIERING: EN ANNAN SORTS ÄLDRE.....	35
6 AVSLUTANDE DISKUSSION	37
7 REFERENSLISTA	40
BILAGA 1- KONTAKTANNONSER	42
BILAGA 2- INTERVJUGUIDE	43
BILAGA 3- INFORMATIONSBREV	44

1 Inledning

I detta avsnitt presenteras studiens problemformulering, samt tillhörande syfte och frågeställningar.

1.1 Problemformulering

I dagens Sverige finns förutsättningar för att leva länge, detta avspeglas genom en befolkning där medellivslängden och andelen äldre ökar (Statistiska centralbyrån, 2016; Statistiska centralbyrån, 2019). Äldre är heterogen grupp, som innefattar enskilda individer med egna behov, viljor, åsikter och intressen. Trots detta beskrivs ofta hela gruppen som drabbad, oförmögen och beroende (Jönson & Harnett, 2015). Den ensidiga bilden av äldre har inom forskning nyanserats genom uppdelningen av äldre utifrån kategorierna tredje och fjärde åldern. Den tredje åldern innefattar äldre med god hälsa och god ekonomi och detta har bidragit till en ny bild av äldre som aktiva, vitala och produktiva (Nilsson & Jönson, 2009). Den fjärde åldern innefattar äldre som är i behov av vård och som därmed anses vara kostsamma för samhället. Sjukdom, förfall och en beroendeställning till samhällets insatser beskrivs vara en del av dessa personers liv (Jönson & Harnett, 2015).

Medan den allmänna bilden av äldre präglas av beroende, är bilden av äldres sexualitet komplex. I forskning som berör äldres sexualitet visar resultat på att äldre själva ställer sig positiva till att inleda nya intima relationer även efter 80 års ålder (Bildtgård & Öberg, 2015). Äldres egen inställning skiljer sig från den bild unga tenderar att beskriva sig ha gentemot äldres sexualitet. Thompson et al. (2014) redogör för hur ungas explicita och implicita attityder gällande äldres sexualitet inte samstämmer med varandra. Trots att respondenterna i studien uttryckte positiva attityder till äldres sexualitet, visade resultatet att ungas implicita inställning inte var godkännande i den mån de tidigare hade uttryckt. Forskningen visade även att ungdomar som var mer benägna att ange negativa inställningar till åldrande, i större utsträckning yttrade negativa attityder gällande äldres uttryck av sexualitet (ibid.). Resultaten från Bildtgård och Öbergs (2015) studie, i relation till studien utförd av Thompsons et al. (2014), skapar en spänning mellan äldres och ungas syn på äldres sexualitet. Resultatet tyder på att unga tenderar att besitta en mer negativ bild, än äldre själva. Denna negativa bild av äldres sexualitet kan ses som ett uttryck för ålderism. Lars Andersson (2008, s.12) beskriver

ålderism som “fördomar eller stereotipa föreställningar som utgår från en människas ålder och kan leda till diskriminering”.

Även om ålderism har beskrivits som en “ism” med likheter med till exempel rasism och sexism, skapar ålder, ålderismens utgångsposition, en utmaning. Medan positioner som kön och etnicitet ofta utgår från en binär logik, man eller kvinna, invandrare eller svensk, är ålder en kontinuerlig variabel (Krekula, Närvänen & Näsman, 2005). En individ byter inte etnicitet, men ändrar ålder kontinuerligt under livsloppet. Till skillnad från uppdelning utifrån etnicitet, där varje medlems grupptillhörighet förblir densamma, innebär åldrandet att medlemmar ständigt tillkommer och lämnar gruppen för att tillträda en annan. De ålderistiska attityder, som unga hyser gentemot äldre, blir intresseväckande då dessa attityder kommer att drabba dem själva, i och med det kontinuerliga åldrandet.

Hur förhåller sig individer till det faktum att de själva kommer att åldras och bli äldre, om de hyser negativa inställningar till äldre och deras sexualitet? Mot denna bakgrund är det relevant att undersöka hur unga vuxna beskriver och resonerar kring detta ämne. Det finns endast begränsad forskning som berör vilka föreställningar unga har gentemot äldre, äldres sexualitet och sitt eget åldrande. Denna studie skulle således kunna fylla en kunskapslucka gällande forskningsområdet. Hur äldre porträtteras i samhället är centralt för socialt arbete, då det skapar förutsättningar för arbetet med denna målgrupp. Uppfattningar kring vad äldre som grupp behöver påverkar vilka resurser som tilldelas gruppen och hur dessa resurser utformas. Kategorierna som befästs utifrån ålder blir således av vikt att undersöka och studera för att utveckla och förstå det sociala arbete som utförs med äldre.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka unga vuxnas beskrivningar av äldre och äldres sexualitet, för att analysera vilken betydelse de tillskriver ålder och på vilket sätt detta relateras till deras framtida åldrande. Utifrån detta syfte har följande frågeställningar formulerats:

- Vilka bilder har unga vuxna av äldre och åldrandet?
- Hur beskriver unga vuxna äldres sexualitet?
- Vilka antaganden gör unga vuxna gällande sitt eget åldrande och sin sexualitet som äldre?

1.3 Arbetsfördelning

Arbetet med denna studie har till största del utförts gemensamt. Texten är skriven i Google-Docs, för att kollektivt formulera innehållet. Intervjuerna utfördes separat med anledning av den begränsade tidsramen. Enskilda intervjuer genomfördes även utifrån antagandet att respondenterna skulle uppleva det lättare att dela med sig av sina tankar till en intervjuare. Ytterligare anledning till varför intervjuerna utfördes enskilt var på grund av att tre respondenter var bekanta med en av textförfattarna. Det ansågs lämpligt ur ett vetenskapligt perspektiv att intervjuerna utfördes av någon som inte kände respondenten. Uppdelningen såg ut som sådan att Linnéa genomförde fem intervjuer och transkriberade tre. Hannah genomförde tre intervjuer varav en intervju senare kom att klassas som bortfall, på grund av tekniska problem. Hannah transkriberade fem intervjuer.

2 Kunskapsläget

I detta avsnitt presenteras kunskapssökning samt tidigare forskning som berör forskningsområdet. Den tidigare forskningen och annan kvalificerad producerad kunskap ger insikt i ämnet och har valts ut då den visar olika perspektiv gällande äldre och äldres sexualitet. Kunskapsläget har delats in i tre delar: *Bilden av äldre*, *Äldres sexualitet* och *Ungas attityder till äldres sexualitet*.

2.1 Kunskapssökning

Vid sökning efter tidigare forskning har Lunds Universitets sökmotor LUBsearch använts. För att finna relevanta artiklar har dessa sökord brukats: *elder*, *images of aging*, *sexuality elder*, *attitudes*, *older adults*, *student attitudes*, *young adults*. Genom att granska referenslistor tillhörande andra studier som berör forskningsområdet har ytterligare relevanta artiklar upptäckts. Samtliga artiklar är peer reviewed, vilket innebär att deras innehåll har granskats för kvalitetssäkring.

2.2 Bilden av äldre

I och med industrialiseringens framfart skapades en bild av gruppen äldre som odugliga och ineffektiva medborgare i samhället, i och med att de inte längre kunde bidra med kroppsligt arbete (Hareven, 1995; Närvänen, 2009). Reproduktionen av en negativ diskurs kring äldre

kan sägas ha ökat vid denna tidpunkt, på grund av äldres utträde från arbetslivet (ibid.). Idag porträtteras äldre som en grupp som *är* ett problem eller en grupp som *har* problem (Nilsson & Jönson, 2009). Ålderdomen associeras med sjukdom, vilket påverkar individen såväl som samhället, då äldre bildar en grupp som är kostsam och fri från skyldigheter att bidra genom lönearbete (ibid.). Denna skildring av ålderdomen görs även i media. Magnus Nilsson och Håkan Jönson (2009, s.99) beskriver medias porträttering av äldre på följande sätt: "Det är en rapportering som reflekterar och bidrar till en syn på ålderdomen som en period av förfall, förluster och beroende". Hur grupper i samhället presenteras färgar, formar och styr hur samhället i stort uppfattar dess gruppmedlemmar. Konsumtion av olika media-format är ett sätt att ta del av en specifik bild av en grupp. En grupps framgång eller undergång är således beroende av hur den presenteras i media. Gruppens status kan i sin tur direkt påverka intresset för att socialisera sig med gruppen i fråga. (Nilsson & Jönson, 2009). Skildringen av äldre som improduktiva och oförmögna är därmed en bild som kan anses ha bestått sedan den industriella revolutionen.

2.2.1 Den förändrade bilden av äldre

Då gruppen äldre är komplex och innehåller individer från olika generationer, där varje enskild individ dessutom har varierande viljor, behov och funktion, blir en homogen presentation av gruppen missvisande. För att ge en mer adekvat bild av äldre som grupp har det krävts en motbild av äldre där de istället beskrivs som vitala och levnadsdugliga (Nilsson & Jönson, 2009). Utifrån detta perspektiv har begreppen *tredje åldern* och *fjärde åldern* etablerats för att skildra äldre och ålderdomen på ett mer nyanserat sätt. Den tredje åldern innefattar äldre med god hälsa och ekonomi, som inte längre behöver vara en del av arbetsmarknaden. Den fjärde åldern innefattar äldre med vårdbehov. En premis för tillhörandet av den tredje åldern är att individen i denna grupp har förutsättningar för självförverkligande av dennes individuella intressen (ibid.).

Porträtteringen av äldre utifrån den tredje och fjärde åldern kan å ena sidan innebära en mer adekvat skildring av äldres levnadsförhållanden, men kan å andra sidan även innebära att äldre upplever påtryckningar (Andersson, 2008). Vid inträdet till ålderdomen kan det finnas ytterligare möjligheter för individen att fokusera på egna intressen vilket kan skapa motsättningar hos yngre generationer. Dessa motsättningar ges uttryck genom att lönearbetande småbarnsföräldrar under hög press anser att äldre har det för bra (ibid.). Det går

därmed att utläsa att det finns ett krav på att äldre i den tredje åldern ska upprätthålla en produktiv livsstil för att deras nyvunna frihet ska accepteras av yngre generationer (Tornstam, 2005). Äldre i tredje åldern beskrivs således vara i behov av att associeras med individer i den fjärde åldern, som är oförmögna att vara produktiva, för att bilden av dem och deras livsstil ska accepteras av samhället (Andersson, 2008).

Det krav på produktivitet som Lars Tornstam (2005) beskriver att yngre generationer uttrycker gentemot äldre, beskriver Simon Biggs (2006) som ett verktyg för att konstruera en ny roll för äldre i samhället anpassad efter yngre generationers åsikter. För att åldrandet inte ska innefattas av fullkomlig frihet, utan krav på exempelvis lönearbete, befästs normer kring att även äldre ska vara produktiva och aktiva. Det framgångsrika åldrandet grundar sig på så vis i ett aktivt liv. Motsättningarna mellan att få ha ett "lyxliv" som äldre och bilden av äldre som ett samhällsproblem upphör genom att det skapas en bild av att ett framgångsrikt åldrande grundar sig i ett aktivt liv. Äldre förväntas alltså internalisera den nya normen kring att fortsätta vara produktiva och på så vis blir inte ålderdomen associerat med frihet, lyx eller förfall. Den nya bilden av ett framgångsrikt åldrande anpassas således efter ett nyliberalistiskt perspektiv där kravet på att vara produktiv likställs med individens välmående. Att skapa en ny bild av äldre som aktiva kan alltså, på motsvarande sätt som bilden av den drabbade äldre, skapa restriktioner för äldre och sättet de väljer att leva sina liv (Biggs, 2006).

Lagar och regler utformas med utgångspunkt i människors åldrar (Krekula & Johansson, 2017). I Socialtjänstlagens femte kapitel (SFS 2001:453) stadgas det att det finns särskilda bestämmelser gällande vissa grupper i samhället. Dessa grupper är bland annat barn och äldre (ibid.). Då barn förväntas omhändertas av vuxna associeras de med oskuld, beroende, ansvarslöshet och sårbarhet (Jönson & Harnett, 2015). Äldre förknippas ofta med liknande beskrivningar. Ålderskategorier kan därför inte förstås som oskyldiga indelningar, de är istället en form av fördelning av makt. Denna maktutövning tar sig uttryck genom att olika grupper tilldelas särskilda insatser grundade på föreställningar om deras behov utifrån ålder (Jönson & Harnett, 2015; Krekula & Johansson, 2017). Detta är även utgångspunkten i kritiska åldersstudier som presenteras mer ingående i teoriavsnittet (se avsnitt 3, s.7). I Europa har nya policys skapats, som reproducerar en bild av åldrandet som aktivt. Där frångås porträtteringen av åldrandet som en period av beroende och betonar istället behovet av arbete, arbetsliknande aktiviteter och fritid för äldre (Biggs, 2006). Äldres framställning i lagar och policys blir således mer nyanserad, då äldre beskrivs bibehålla färdigheter och förmågor.

2.3 Äldres sexualitet

I boken *Den sexuella revolutionen* beskriver Wilhelm Reich (1983) hur samhällets syn på sex och sexualitet har utvecklats och blivit mer liberal över tid. Reich (1983) beskriver att sex och sexualitet har setts som något "hemligt" och att detta tankesätt är något som har gjort mer skada än vad det har gjort nytta. Fortsättningsvis redogör han för att detta tankesätt genomgått en förändring under 1900-talet. De äldre, som var unga vuxna under åren 1960-1970, deltog i den sexuella revolutionen, vilket innebär att dagens äldre har vuxit upp med en friare inställning till sex jämfört med tidigare generationer.

Trots att vi kan se tendenser till en större öppenhet gällande sex och sexualitet finns det fortfarande fördomar kring äldres sexualitet. I artikeln *Correlates of spouse relationship with sexual attitude, interest, and activity among chinese elderly* skriven av Jian Guan (2004) framkommer det att sexuell aktivitet minskar bland äldre män och kvinnor, men att åldrandet i sig inte var orsaken till denna minskning. Normer kring sex beskrivs snarare som orsaken till förändringen av uttrycket av sexuell lust och att sexualitet fortfarande spelar en lika stor roll i äldres liv som det gjorde när de var yngre. Guans (2004) undersökning diskuterar normer gällande förväntningar på äldres sexliv i Kina och inflytandet dessa normer har på medborgarnas minskade sexuella aktivitet. Medan Guans (2004) studie utgår från äldre i Kina, har en svensk studie påvisat att äldre i Sverige ställer sig positiva till inledandet av nya intima relationer (Bildtgård & Öberg, 2015). Studien visar hur en majoritet på 78% av respondenterna mellan 60-90 år, är positiva till inledandet av nya intima relationer efter 60 års ålder. Samma gäller för inledandet av nya intima relationer efter 80 års ålder, där är en majoritet på 62% av respondenterna påvisade positiva attityder (ibid.).

2.4 Ungas attityder till äldres sexualitet

Trots sexuella revolutionens framfart och acceptansen den bidrog till (Reich, 1983), visar forskning att unga hyser negativa inställningar gentemot äldres sexualitet. En studie utförd av Thompson et al. (2014) visar hur unga uttrycker en acceptans gentemot äldres sexualitet, samtidigt som deras implicita attityder visar på en motsättning. I analysen av respondenternas implicita åsikter kunde tendenser på att ungdomar de facto inte var godkännande av äldres sexualitet i den mån de sa sig vara. Studien visar även på att respondenterna som angav negativa inställningar till åldrande, i större utsträckning yttrade negativa attityder gällande äldres uttryck av sexualitet. Vidare menar Thompson et al. (2014) att det krävs att ungas

generella bild av åldrande förändras för att förändra deras attityder gentemot äldres sexualitet. Utbildningar där ett kritiskt förhållningssätt gentemot åldrande och sexualitet berörs, har även påvisats ha inverkan på inställningen till äldres sexualitet (Gewirtz-Meydan, Even-Zohar & Werner, 2018). Utbildning som bidrar till ett kritiskt förhållningssätt i relation till äldre, tenderar att generera en mer accepterande attityd gentemot äldres sexualitet. Samma studie visade även på hur negativa attityder gentemot äldres sexualitet kan korrelera med ålderism (ibid.).

3 Teorier

I detta avsnitt presenteras de teorier och begrepp som används för att analysera studiens insamlade material. Dessa teorier bidrar med perspektiv för att studera och analysera de resonemang respondenterna förde gällande äldres och deras sexualitet samt de förväntningar respondenterna uttryckte i relation till sitt eget åldrande.

3.1 Motivering av teorival

Denna studie syftar att undersöka unga vuxnas beskrivningar av äldre och äldres sexualitet för att analysera vilken betydelse de tillskriver ålder och på vilket sätt detta relateras till respondentens framtida åldrande. I och med detta syfte har kritiska åldersstudier använts som teoretisk utgångspunkt. Kritiska åldersstudier utgår från att ålder tillskrivs betydelse och att ålder därmed inte är en neutral kategori (Krekula & Johansson, 2017). Teorin synliggör hur individer tillskrivs normativa handlingsramar utifrån en ålderssiffra. Ålder anses således, enligt denna teori, som något som görs (ibid.). Görandet av ålder är ett av de teoretiska begrepp som används för att tolka och förstå materialet. Ytterligare en förgrening av kritiska åldersstudier är Rosows (1974) rollteori. Rosow (1974) beskriver hur människan erhåller en roll som innefattar normativa tillskrivelser baserade på ålder. Roller beskrivs även vara föränderliga under livsloppet. Dessa två teoretiska utgångspunkter används för att förstå de kategoriseringar respondenterna gör i relation till äldre och äldres sexualitet.

3.2 Att göra ålder

I boken *Introduktion till kritiska åldersstudier* beskriver Clary Krekula och Barbro Johansson (2017) tre premisser för kritiska åldersstudier. Dessa premisser är: ålder som organiserande

princip, ålder som maktrelation, samt görandet av ålder. Dessa tre premisser förstås tillsammans för att problematisera innebörden av ålder. Ålder som en organiserande princip innebär att vissa resurser skapas och är ämnade för en viss åldersgrupp. I relation till detta blir ålder ett redskap för maktutövning, då vissa åldersgrupper är berättigade vissa insatser, medan andra är oberättigade dessa (ibid.). I denna studie fördjupas den tredje premissen; görandet av ålder.

Genom att använda Krekula och Johanssons (2017) perspektiv på görandet av ålder betraktas kategorier, som skapas utifrån ålder, som föränderliga. Dessa kategoriseringar är alltså inte statiska, utan ses som sociala och kulturella konstruktioner, som produceras och upprätthålls genom interaktion. Att göra ålder innebär således att ålder ses som ett resultat av en handling. Ålder är en utgångspunkt för förståelsen av sig själv men är också en utgångspunkt för olika förklaringar till beteenden hos andra i vår omgivning (ibid.). Barndomen som förknippas med lek övergår till vuxenlivet och det ansvar som detta livsstadie för med sig. Normer som styr vuxenlivet tar sig uttryck genom bland annat att vuxna förväntas arbeta, pensionsspara och inte längre bör leka. Krekula och Johansson (2017) förklarar att det genom normer, som tillskrivs varje ålder, skapas förväntningar och ett ramverk för vad som anses vara ett *korrekt* och *lämpligt* beteende. Detta ramverk formar i sin tur även ett *avvikande* beteende. Resultatet blir således att de rådande normerna antingen är fördelaktiga för individen eller begränsar denne.

Cheryl Laz (1998) beskriver att görandet av ålder grundar sig i bland annat kroppar, relationer mellan människor, kulturella och strukturella faktorer. En individ positionerar sig i samhället utifrån de ovannämnda faktorerna och de normer och förväntningar som tillskrivits dessa faktorer. Görandet av ålder bär med sig en uppsättning av konstruerade föreställningar och normer vilka baseras på motsatta skildringar av unga och äldre. Unga som exempelvis virila och vackra och äldre som exempelvis svaga och beroende. Normerna gällande ålder bidrar till maktstrukturer, där vissa åldersgrupper tilldelas samhällsliga uppgifter, ansvar och uppföranden. Denna tilldelning av uppgifter leder i sin tur till att medlemmar av olika åldersgrupper tilldelas makt och handlingsutrymme i varierande grad.

3.2.1 On-time, off-time

Ålder har en särskild temporal aspekt. Detta innebär att den kronologiska ålderssiffran anses vara en tillräcklig förklaring till förändring hos individer (Krekula & Johansson, 2017). Detta demonstreras exempelvis genom uttryck i vardagen som "du kommer förstå när du blir äldre". Samtidigt som den kronologiska åldern anger tid, pågår även ett kontinuerligt åldrande (ibid.). Detta resulterar i att individen ständigt beskriver sig på nya sätt; som 20-åring, 60-åring, 80-åring och så vidare. Ålderssiffran utgör en tolkningsram för att beskriva förändringarna som skett över tid. Ålderssiffran innefattar ett normativt krav på timing, alltså att individen ska agera utifrån vad som är rätt i relation till den kronologiska åldern (Krekula & Johansson, 2017). Kravet på normativ timing beskrivs genom begreppen *on-time* och *off-time* (ibid.). Ett exempel på hur dessa förväntningar tar sig uttryck i samhället är genom rådande bestämmelser kring rätten till studiebidrag. Från och med 57 år fyllda är det inte längre möjligt att erhålla vare sig bidrag eller lån för studier (Centrala studiestödsnämnden, 2019). Det kan alltså anses vara *off-time* att studera efter 56 års ålder.

3.3 Rollteori

Irving Rosow (1974) förklarar i rollteorin att varje individs liv är uppdelat i stadier. Dessa stadier åtskiljs av övergångsritualer som till exempel att ta studenten, gifta sig, bli befordrad, skaffa barn eller gå i pension. Stadierna innebär att individen lämnar en social position för att inta en annan, vilket påverkar individens relationer och sociala identitet. Övergången mellan stadierna förändrar också individens ansvarsområden och privilegier. Vid varje ny roll måste individen förhålla sig till nya normer och förväntningar. Vuxenlivet tillskrivs exempelvis skapandet av en karriär och att bilda familj, medan livet som äldre saknar tydliga förväntningar efter pensionen. Åldrandet sker således på ett obestämt sätt, i och med att åldrandet innebär färre övergångsritualer och sker mer informellt (ibid.). Rollteorin fokuserar på just detta fenomen; avsaknaden av tydliga förväntningar och därmed bristen på en tydlig roll för äldre att anpassa sig till (Rosow, 1974).

3.3.1 Rollens tvetydighet

Rosow (1974) beskriver hur status påverkar bilden av en grupp. Fastställandet av status, som exempelvis bestäms genom produktivitet och graden av beroende en individ har i relation till sin familj, påverkar varje åldersgrupp på olika sätt. Inträdet till ålderdomen kan innebära pension, förlust av goda hälsa och eventuella livspartners. Dessa faktorer bidrar till en lägre

status i samhället, då äldre inte längre anses vara produktiva samt kan uppfattas befinna sig i beroendeställning till andra. Denna minskade status leder till en förlust av rollen som tidigare varit tydlig under livstiden (Rosow, 1974). Det finns relativt få normer som är föreskrivna rollen som äldre, vilket resulterar i många valmöjligheter för individen, men också till ett större ansvar för denne att skapa en identitet och forma sociala förväntningar att leva efter. Denna rollförlust bidrar i sin tur således till en tvetydighet kring äldres roll (ibid.). Den vardagliga rutinen är ofta inte ett resultat av medvetna intentioner, utan är snarare ett resultat av rollens delegerade krav, ansvar och förväntningar. Bristen på tydliga strukturer för äldres roll, som grundas i avsaknaden av krav och förväntningar, beskrivs enligt Rosow (1974) vara naturligt deprimerande och ångestskapande. En strategi för att hantera dessa påfrestande känslor är att äldre förhåller sig till normer som är riktade till yngre. Detta blir en lösning för att kunna hantera avsaknaden av tydliga krav, förväntningar och ansvar som rollen som äldre för med sig (ibid.).

4 Metod

I kommande avsnitt presenteras förförståelse av ämnet, metodologiska överväganden, urval, genomförandet av intervjuerna, bearbetning och analys av data. Slutligen redovisas studiens tillförlitlighet, samt de forskningsetiska överväganden som präglat studiens utförande.

4.1 Förförståelse

Peter Svensson och Göran Ahrne (2015) förklarar att en studies trovärdighet påverkas av forskningens transparens. Genom att synliggöra förförståelsen möjliggör textförfattaren för kritisk diskussion gällande studiens tillförlitlighet. Redogörelse av förförståelsen möjliggör även för andra forskare att styrka och konfirmera studiens tillförlitlighet, då de kan bedöma hur väl textförfattaren har förhållit sig till sin förförståelse.

Vi studerar vid Socionomprogrammet, på utbildningens sjätte termin. Detta innebär att en viss förförståelse över forskningsområdet har erhållits, då frågor om kategorisering, normer och åldrande har behandlats under utbildningen. Det kritiska förhållningssätt som utbildningen medför kan antas påverka synen på äldre och åldrande. I och med kunskapen som förvärvats genom utbildning nyanseras bilden av äldre från en homogen grupp till en heterogen. Det går dock inte att fastställa att enbart utbildning är den enda bidragande faktorn till ett kritiskt

förhållningssätt gällande kategoriseringar av äldre som grupp. Valet av utbildning kan däremot antas botts i ett intresse för människor samt hur strukturer påverkar individer i samhället.

Vid inledandet av våra universitetsstudier uppfattades ålderdomen som ekvivalent med avsaknaden av ett aktivt sexliv. Vi antog att andra studenter delade denna uppfattning och att en negativ inställning till äldres sexualitet var befintlig även hos andra. Detta då vi förmodade att bilden av äldre ofta baseras på personer i individens omgivning, exempelvis föräldrar, morföräldrar och äldre grannar. Utifrån den bemärkelsen kan det antas vara svårt att föreställa sig äldre ha ett aktivt sexliv. Med detta i åtanke gjordes antagandet att unga vuxnas föreställning om äldres sexualitet skulle präglas av ålderism. Diskussion gällande hantering av förförståelsen presenteras i senare avsnitt (se avsnitt 4.7.4, s.20).

4.2 Metodologiska överväganden

Syftet med denna studie var att undersöka unga vuxnas beskrivningar av äldre och äldres sexualitet, för att analysera vilken betydelse de tillskriver ålder och på vilket sätt detta relateras till deras framtida åldrande. En kvalitativ ansats ämnar att undersöka händelser, betydelser, känslor, tankar och intentioner (Ahrne och Svensson, 2015). Med anledning av att denna studie ämnade att undersöka unga vuxnas attityder, tankar och resonemang var en kvalitativ ansats bäst lämpad. Kandidatuppsatsen ämnade inte att samla in data, som senare skulle kvantifieras och generaliseras, en kvantitativ ansats ansågs därmed inte vara relevant (Bryman, 2008).

Vid inledandet av studien planerades insamlingen av empiri genom fokusgrupper. Trots medvetenhet gällande individers påverkan av varandra i gruppsammanhang (Dahlin-Ivanoff, 2015), fanns en tanke kring att fokusgrupper kunde generera spännande diskussioner bland respondenterna. En nackdel med fokusgrupper är att respondenter får möjlighet att lyssna till andras åsikter innan de uttrycker sin egen, vilket kan påverka deras ursprungliga bild av ämnet (Dahlin-Ivanoff, 2015). Ytterligare en nackdel med fokusgrupper är att respondenter, som upplever sig själva som underordnade i gruppen, eventuellt inte kommer att komma till tals (Dahlin-Ivanoff, 2015). Efter vidare inläsning om denna typ av metod, ansågs fokusgrupper irrelevant med anledning av dessa nackdelar. Möjliga svårigheter gällande

planering av intervjutillfällena, där tillräckligt många respondenter behövde vara tillgängliga samtidigt, blev ännu en anledning till varför fokusgrupper förkastades.

Vid insamlandet av empiri utfördes istället semistrukturerade intervjuer. Bryman (2008) skriver att det inom kvalitativa intervjuer finns ett fokus på intervjupersonens egna uppfattningar. Respondenternas attityder och tankar undersöks och fördjupas i intervjuer som genomförs, vilket ytterligare aktualiserade semistrukturerade intervjuer som metodval för denna studie. För att få särskilda teman besvarade i de semistrukturerade intervjuerna användes en intervjuguide (Bryman, 2008). En fördel vid användandet av en intervjuguide i kvalitativa undersökningar är guidens hjälplighet vid analys och bearbetning av den insamlade datan. Guiden tillförsäkrar att varje enskild respondent ges möjlighet att resonera kring samtliga teman i intervjun (Lind, 2014).

Med detta i åtanke skapades ett första utkast till en intervjuguide. För att fastställa intervjuguidens brukbarhet, utifrån studiens syfte och frågeställningar, genomfördes två provintervjuer. Dessa intervjuer utfördes i den inledande fasen av arbetets gång för att tidigt detektera eventuella brister i intervjufrågorna (Eriksson-Zetterqvist & Ahrne, 2015). Under intervjuprocessen visade det sig att kategorin äldre behövde definieras då respondenterna uppgav mycket olika beskrivningar av vart åldersgränsen för en äldre person påbörjades. En respondent definierade en äldre person som en 40-åring, en annan som en 55-åring och en tredje valde att definiera en äldre person som en 70-åring. En definition av begreppet äldre ansågs således vara relevant med anledning av de missförstånd som eventuellt skulle uppstå när respondenterna ombads resonera kring äldre. För att säkerställa att samtliga respondenters svar utgick från samma kategori var ett förtydligande nödvändigt. Definitionen som användes var WHO:s (2015) definition av en äldre person, där åldern 65 år är allmänt vedertaget som lägsta ålder. Då syftet för studien var att tolka respondenternas resonemang utifrån ålderskategoriseringar och inte utifrån sexualitet, bedömdes en definiering av begreppet sexualitet som irrelevant. Respondenternas egen definition lades således grunden för begreppets innebörd.

Ytterligare revidering av intervjuguiden var nödvändig då flertalet frågor i den ursprungliga guiden var utformade på ett sådant sätt där respondenternas upplevelse av äldres sexualitet efterfrågades. Dessa typer av frågor uppfattades som svåra att besvara av respondenterna då målgruppen inte tillhör gruppen äldre och därmed inte erhåller en direkt upplevelse av äldres

sexualitet. Ett exempel på en sådan fråga var: “Upplever du att det finns förväntningar på äldres sexualitet?”. Revideringen av denna fråga blev således: “Hur ser din uppfattning ut gällande sex och sexualitet när en person är äldre?”.

Vid revidering ansågs även vinjetter vara ett lämpligt verktyg för att generera användbar empiri. Vinjetter är användbara för att få specifika svar, i och med att respondenter ombeds uttrycka sina åsikter och tankar utifrån en konkret situation (Bryman, 2008). Användandet av kontaktannonser som vinjettredskap gav en tydligare bild av hur intervjupersonerna reagerade i reella scenarion där de bemötte äldre som uttryckte sin sexualitet (se bilaga 1). Genom kontaktannonserna ställdes respondenterna inför ett scenario där äldre personer sökte tillfälligt sex utan en önskan om en parrelation. Den ursprungliga intervjuguiden undersökte unga vuxnas resonemang gällande huruvida äldre uttrycker sin sexualitet eller inte. Vinjetterna ansågs därmed användbara då empiri gällande unga vuxnas attityder gentemot äldre som aktivt uttryckte sin sexualitet även var relevant för studien.

För att konstruera realistiska kontaktannonser användes befintliga annonser som publicerats på internet. Olika delar från varierande annonser användes för att skapa tre fristående vinjetter. Dessa skapades utifrån olika villkor för att gestalta ett mer representativt underlag. Den första kontaktannonsen uppfyllde villkoren “heterosexuell” och “söker någon i samma ålder”. Den andra annonsen innehöll villkoren “söker någon utifrån specifika preferenser kring utseende” och “söker någon yngre än personen själv”. I detta fall blev den angivna åldern 23-38 år yngre, en ålder som uppstod slumpmässigt då två kontaktannonser sammanfogades. Slutligen uppfyllde den tredje kontaktannonsen villkoren “homosexuell” och “söker någon i samma ålder”. Gemensamt för de tre annonserna var att individerna uttryckligen sökte tillfälligt sex och ingen fast relation. Vinjetterna planerades till en början att vara det första respondenterna fick resonera kring i intervjun. Efter första användandet av vinjetterna fördes en diskussion gällande deras placering i intervjuguiden. Annonserna illustrerar äldre som önskar att vara sexuellt aktiva. En farhåga var således att vinjetterna kunde påverka respondenternas resonemang gällande äldres sexualitet, under den fortsatta intervjun, om de placerades först. Vinjetternas innehåll kunde eventuellt verka bekräftande eller ogiltigförklarande av respondentens ursprungliga bild och sedan färga respondenternas fortsatta reflektioner. Vinjetterna flyttades, med anledning av detta, till intervjuernas slut.

Efter dessa metodologiska överväganden var intervjuguiden (se bilaga 2) och planeringen inför de semistrukturerade intervjuerna färdigställd. En fördel med användandet av semistrukturerade intervjuer var att respondenterna gavs frihet att utforma sina svar utifrån sitt eget perspektiv (Bryman, 2008). Friheten som skapas i och med det öppna samtalet möjliggjorde för uppmärksammandet av attityder och resonemang (ibid.). I och med öppna intervjufrågor kunde respondenterna presentera sina tankar kring äldres sexualitet på ett ohämmat sätt. En nackdel med semistrukturerade kvalitativa intervjuer är "impression management" (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015). Författarna (2015) beskriver detta som ett fenomen där intervjupersonerna anpassar sina svar för att imponera på intervjuaren. Impression management kan uppfattas problematiskt då semistrukturerade intervjuer ämnar att fånga respondentens genuina åsikt och inställning till ämnet intervjun berör. För att motverka impression management skapades ett öppet samtalsklimat. Hänsyn och en empatisk inställning visades gentemot intervjupersonen för att skapa tillit och förtroende mellan intervjuare och respondent. För att få respondenten att uppleva miljön och samtalet som tryggt bekräftades och uppmuntrades denne av intervjuaren. Att skapa en fungerande balans, där uppmuntran och bekräftelse skedde oberoende av respondentens resonemang, var av vikt för att minska risken för vidare konsekvenser av denna typ av intervjuareffekt.

4.3 Urval

Utifrån syftet och frågeställningarna var ett målinriktat urval lämpligt att använda. Detta då forskningsfrågorna berörde gruppen unga vuxna och det målinriktade urvalet tillåter forskare att intervjua personer som anses vara väsentliga (Bryman, 2008). Respondenterna som eftersöktes till studien var personer mellan 20-30 år, som inte erhöll en människobehandlande utbildning. Anledningen till att dessa personer utgjorde respondentgruppen var för att avgränsa urvalet. Ytterligare argument för denna avgränsning är att unga vuxna med människobehandlande utbildning utgör en minoritet av denna grupp. Ungas vuxna med utbildning innehållande ett kritiskt förhållningssätt till åldrande och sexualitet skulle på så sätt kontaminera studiens empiri och resultat. Det är av vikt att poängtera att utbildning inte är en enskild bidragande faktor för kunskapsbildning och ökad insikt gällande rådande normer. Förståelse kring normers påverkan grundas även i tidigare livserfarenheter och upplevelser. I och med detta kan det antas att intervjupersonerna trots att de inte erhåller en människobehandlande utbildning, har verktyg för att kritiskt analysera samhällsliga frågor och fenomen.

Bryman (2008) beskriver snöbollsurvalet som en urvalsmetod som hjälper forskare att komma i kontakt med intervjupersoner. Genom snöbollsurvalet kunde den första kontakten användas för att vidare hänvisa till ytterligare respondenter (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015). Även dessa respondenter ansågs relevanta om de var mellan 20 och 30 år, samt inte erhöll en människobehandlande utbildning. För att tillämpa denna urvalsmetod inleddes urvalsprocessen genom att kontakta en bekant. Respondenten som kontaktades i första hand uppgav inte ytterligare namn på personer som kunde intervjuas. Detta resulterade i att andra potentiella respondenter kontaktades direkt av de ansvariga för studien. Dessa respondenter kunde sedan hänvisa till nya personer att intervjuas.

En möjlig konsekvens av snöbollsurvalet kan vara att attityder samstämmer mellan respondenterna, som ett resultat av att de ingår i samma sociala krets, och att de därmed eventuellt delar uppfattning gällande forskningsområdet. Empirin som samlas in genom snöbollsurvalet riskerar på grund av detta att bli ensidig (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015). För att ta denna aspekt i beaktning, intervjuades de respondenter som var bekanta med varandra vid samma tidpunkt, detta i ett försök att förhindra att diskussion mellan dessa respondenter förekom efter den ena respondentens intervju. När det gäller ensidiga attityder gällande äldre och äldres sexualitet, inom en social krets, bedömdes denna risk som låg, i och med att inställningen till äldres sexualitet sällan är något som förenar en bekantskapskrets. Studiens omfattning möjliggör inte heller generalisering (se avsnitt 4.7.2, s.19). Resultatet speglar följaktligen enbart respondenternas enskilda åsikter. Snöbollsurvalet ansågs därmed vara en fördelaktig urvalsmetod, då förvärvningsarbetet av respondenter underlättades och möjliggjorde för fler intervjuer under kort tid. Vidare förbättring av intervjuteknik möjliggjordes även då förvärvningsarbetet var lätt.

Åtta personer intervjuades till denna studie. Materialet fångade därmed en variation. Denna storlek på urval, i relation till uppsatsens omfattning, bidrar till en minskad risk för att materialet eventuellt skulle vara beroende av respondenternas individuella uppfattningar (Eriksson-Zetterqvist & Ahrne, 2015). Inom kvalitativ forskning används mättnad som begrepp för att illustrera att tillräckligt med empiri samlats in. När mättnad uppstår kan samma svarsmönster i respondenternas resonemang urskiljas (ibid.). Mättnad kan vara svårt att uppnå för studier av denna omfattning, men under den kontinuerliga transkriberingen som utfördes, kunde svarsmönster identifieras, vilket tydde på att viss mättnad uppnåts.

4.4 Genomförande av intervjuer

För att skapa ett tryggt samtalsklimat vid intervjuerna utfördes dessa i en ostörd miljö (Bryman, 2008). Denna aspekt togs i beaktning för att respondenterna bland annat inte skulle uppleva oro inför risken att någon eventuellt skulle höra vad de uttryckte i intervjun. Samtalen utfördes i tidsbokade studierum, alternativt i respondentens hem, när respondenten uttryckte en önskan om detta. Då snöbollsurvalet möjliggör uppsökandet av intervjupersoner i det befintliga kontaktnätet, utnyttjades det faktum att denna studie utfördes av två personer. För att bibehålla en neutral atmosfär vid intervjuerna hölls intervjun av den person som inte hade respondenten i sitt kontaktnät. Samtliga intervjuer varade mellan 30-45 minuter.

Bryman (2008) beskriver att det vid kvalitativ forskning är respondenternas resonemang som är av intresse, både utifrån *vad* som sägs men även utifrån *hur* det sägs. För att få en fullständig redogörelse av ett samtal är inspelning av intervjuer fördelaktig. Inspelning av samtal möjliggör för intervjuaren att vara fullt fokuserad på det som sägs, då kravet på att föra anteckningar upphör. Inspelning kan dock innebära en oro för intervjupersonen, då dennes åsikter finns förevigade (ibid.). Respondenterna ombads därmed att samtycka till inspelning och de tillförsäkrades om att ingen obehörig skulle komma att ta del av ljudfilen. Studiens pålitlighet stärks vid användandet av inspelning vid insamlandet av material. Detta då inspelning möjliggör ordagrann redogörelse av intervjupersonens utsagor (se avsnitt 4.7.3, s.20). Under intervjuerna uppstod ingen ovilja att besvara intervjufrågorna, vilket kan tolkas som att intervjuguiden var välformulerad, samt att intervjuaren uppvisade respekt för ämnets eventuellt känsliga karaktär (Rennstam & Wästerfors, 2015).

Med anledning av tekniska problem gick en intervju förlorad, då inspelningen inte kunde återhämtas för transkribering. Resonemang fördes huruvida det vore aktuellt att genomföra en ny intervjun med samma respondent men efter vidare överläggning klassades materialet som förlorat. I och med att respondenten i fråga kunde ha fortsatt sin reflektion gällande ämnet efter intervjutillfället, och därmed reviderat sin ursprungliga bild av äldres sexualitet, gjordes denna bedömning. Intervjun bidrog dock till revidering av intervjuguiden och på så vis var den trots sitt bortfall användbar.

För att visa uppskattning gentemot intervjupersonernas avvarade tid och engagemang, gavs de varsin trisslott efter den genomförda intervjun. Att utdela en gåva vid intervjutillfället kan skapa en trevligare upplevelse av intervjun (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015).

4.5 Bearbetning av data

Bearbetning av den insamlade empirin inleddes genom ordagrann transkribering av de enskilda intervjuerna. Verbala tics, så som “liksom, ehm, asså” valdes att behållas vid transkribering för att skapa en levande återgivning av intervjun. Nackdelen med ordagrann transkribering är att det är en tidskrävande syssla (Bryman, 2008). Även detta var en anledning till att intervjuerna transkriberades kontinuerligt, för att inte stå inför ett scenario där denna uppgift lämnats till ett sent skede i uppsatsprocessen. Transkribering utfördes tidigt i anslutning till intervjuerna för att bevara intrycken från dessa (Öberg, 2015). Utförande av transkribering i ett tidigt skede möjliggjorde även för analys av intervjustilen. Intervjuaren gavs då möjlighet att se över möjliga tillkortakommande och utifrån dessa förbättra samtalsmetodiken inför kommande intervjuer.

4.6 Analys av data

Inledningsvis granskades och diskuterades transkriberingarna gemensamt. Detta gjordes utan specifika noteringar för att enbart få en bild av vad i materialet som kunde anses vara särskilt intressant (Bryman, 2008). Utifrån materialet diskuterades vilka teoretiska begrepp som eventuellt skulle kunna appliceras och användas vid den kommande analysen. Efter detta granskades materialet ytterligare en gång, vid denna gemensamma genomgång markerades mönster kopplade till de teoretiska begreppen (ibid.). Dessa mönster kommenterades i transkriberingens marginal. Begreppen som kodades efter var: *on-time* och *off-time*, *andrafiering*, *ålderskodning*, *rollöshet* samt *den aktiva äldre*. Under kodningen markerades stora delar av materialet. Att generera fler koder, än vad som sedan används, beskrivs som en fördel då det kan vara hjälpsamt att vara uppfinningsrik vid denna del av forskningsprocessen. Sedan selekteras de mest framträdande koderna i materialet (Bryman, 2008).

Kodningen skedde i två steg, en initial kodning och en mer selektiv. Detta resulterade i att respondenternas beskrivning av den *aktiva äldre*, som var en del av den initiala kodningen, inte kom att användas i resultat och analysdelen. Kategorin ansågs inte vara väsentlig för

frågeställningarna och avvecklades därför i den selektiva kodningen (Rennstam & Wästerfors, 2015). Vid den selektiva kodningen framkom det att det fanns bäring för ytterligare tre kategorier att koda materialet utifrån. Dessa kategorier hade ursprungligen kodats under kategorin *ålderskodning* och utvecklades sedan till tre mer specifika teman. Dessa beskrev respondenternas inställningar gällande äldres sexualitet utifrån en avståndstagande bild, en ambivalent bild och en motbild till de negativa beskrivningarna av äldres sexualitet. Genom att koda materialet utifrån tre olika perspektiv av respondenternas beskrivningar av äldres sexualitet, uppmärksammades en mer nyanserad bild av materialet. Dessa kategorier synliggjorde olika aspekter av respondenternas resonemang. Under den selektiva kodningsprocessen döptes även begreppet *rollöshet* om till *rolltvydighet* för att vara bättre anpassad till Rosows (1974) rollteori. Det insamlade material kodades gemensamt för att höja studiens pålitlighet (se avsnitt 4.7.3, s.20).

När kodning av materialet hade genomförts, sammanställdes samtliga citat i ett dokument uppdelade efter citatens tillhörande kategori. Vid inledandet av presentation av resultat och analys gick det med enkelhet att avgöra vilka citat som, utifrån de teoretiska begrepp och de kategorier som använts, beskrev respondenternas resonemang tydligast. I och med att intervjuerna skrevs ut i sin helhet i transkriberingarna, där verbala tics inkluderades, krävdes bearbetning av de citat som skulle komma att användas. Det kan anses lämpligt att revidera citat genom att ta bort verbala tics och utfyllnadsord vid presentationen av dessa för att resonemanget ska framstå som sammanhängande (Bryman, 2008; Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015). Genom anpassning av citaten till skriftspråk ökade dess läsbarhet. Korrigering av citat utfördes med varsamhet, för att innebörden av dessa inte skulle gå förlorad, samt för att bevara resonemangens autencitet (Bryman, 2008). Som sista steg i analysen tolkades materialet utifrån kritiska åldersstudier och tidigare forskning för att begripliggöra materialet utifrån studiens frågeställningar.

4.7 Tillförlitlighet

Kriterier för reliabilitet är svåra att uppnå för kvalitativ forskning då varje social miljö, och de skeenden som inträffar i dessa, är situationsbetingade (Bryman, 2008). Med anledning av detta har alternativa begrepp utvecklats, för att ta hänsyn till det faktum att det kan existera ett flertal beskrivningar av verkligheten (ibid.).

4.7.1 Trovärdighet

Trovärdighet innebär inom kvalitativ forskning hur pålitligt resultatet för studien uppfattas vara av läsaren. Studien ska övertyga läsaren om att denne kan förlita sig på resultatet (Bryman, 2008; Svensson & Ahrne, 2015). Trovärdighet kan uppnås på flera sätt, bland annat genom transparens och respondentvalidering.

För att uppnå trovärdighet nyttjades respondentvalidering. Detta beskriver Bryman (2008) som ett sätt för respondenterna att kontrollera att deras uttalanden redovisas på ett korrekt sätt i studien. Samtliga respondenter uttryckte intresse för att läsa uppsatsen när den var färdigställd, men ingen efterfrågade att ta del av materialet under forskningsprocessens gång. På grund av tidsbrist fanns inte möjlighet att kontakta respondenterna för att ge dem tid att godkänna citatens riktighet i relation till deras utsagor. Respondentvalideringen nyttjades således genom att intervjuaren sammanfattade respondenternas resonemang i samtals slutskede. Detta gav möjlighet för respondenten att korrigera och rätta sina påståenden vid intervjun, så att dessa uppfattades korrekt.

Peter Svensson och Göran Ahrne (2015) skriver om transparens, det vill säga undersökningens genomskinlighet. För att forskning ska anses trovärdig ska det vara möjligt att kritisera och diskutera denna. För att möjliggöra kritisk granskning av forskning är det av vikt att noggrant redogöra för forskningen utifrån dess brister och tillgångar. För att uppnå transparens har för- och nackdelar presenterats genomgående i redogörelsen av forskningsprocessen.

4.7.2 Överförbarhet

Överförbarhet är ett kriterium för en studies trovärdighet. Överförbarhet redogör för i vilken grad studien kan appliceras på en annan miljö och nå ett likvärdigt resultat (Bryman, 2008). Studien består enbart av sju respondenters redogörelser för sin egen upplevelse. Den sociala företeelsen som studien har synliggjort kan inte återskapas i en liknande studie vid ett annat tillfälle, då kontexten vid de olika tillfällena kommer att skilja sig åt. Studiens resultat, är starkt kontextbundet då få personer medverkat och resultatet är därmed inte överförbart. Genom intervjuernas djupgående beskrivningar av äldre och äldres sexualitet, utifrån öppna intervjufrågor och flertalet följdfrågor, kan täta och fylliga skildringar redovisas i uppsatsen. Detta bidrar till läsarens möjlighet att själv bedöma studiens överförbarhet (ibid.). Det ska

även poängteras att det inte har detekterats något som tyder på att resultaten skulle vara unika för studiens kontext. De attityder som respondenterna skildrat skulle således sannolikt vara förekommande även i andra kontexter.

En ytterligare aspekt av studiens överförbarhet berör den teoretiska ansatsen som användes för denna studie. Då teorin kan synliggöra betydelsen av ålder i andra kontexter kan kritiska åldersstudier även anses vara relevant för undersökningar som berör andra åldersgrupper, med andra tematiseringar. Den utvalda teoretiska ansatsen kan därmed anses vara överförbar.

4.7.3 Pålitlighet

Pålitligheten avser skapandet av en heltäckande och tillgänglig redogörelse för forskningsprocessen (Bryman, 2008). För att uppnå pålitlighet har överväganden inom bland annat metod, urval, bearbetning och transkribering synliggjorts i presentationen av studien. Detta möjliggör bedömning av kvaliteten på studiens tillvägagångssätt.

För att tillförsäkra kriterierna för studiens pålitlighet har intervjuerna spelats in (Bryman, 2008). Detta för att återge respondenternas exakta ordval i deras resonemang. Genom att sedan transkribera intervjuerna ordagrant, ökar studiens pålitlighet då uttryck från respondenterna inte riskerar att gå förlorade. Transkribering kodades gemensamt för att materialet inte skulle komma att vinklas utifrån en enskild subjektiv bedömning (Bryman, 2008). Genom gemensamt utförande av kodning uppnåddes en enhetlig bedömning av vad som skulle koda utifrån de utvalda teorierna samt vilken kategori respondentens uttalande skulle tolkas utifrån.

4.7.4 Möjlighet att styrka och konfirmera

Då det inte är möjligt att nå fullständig objektivitet i samhällslig forskning, ska forskaren säkerställa att denne har agerat i god tro (Bryman, 2008). Detta innebär att studien ska tillförsäkra att egna värderingar inte influerat utförandet. För att uppnå detta kriterium har förförståelsen kring ämnet redogjorts för (se avsnitt 4.1, s.10). Denna förförståelse har hanterats genom fördjupning av tidigare forskning som redogör för fler perspektiv av forskningsområdet. Inläsningen av ämnet minskade risken för att intervjuerna enbart berörde ett specifikt perspektiv. Intervjuguiden utformades utifrån ett försök att synliggöra en bredare bild av åldrandet. Det krävdes att intervjufrågorna inte uppfattades som ledande och istället

som öppna för personlig tolkning för att respondenterna skulle få möjlighet att uttrycka sina tankar utan påverkan från intervjuaren. Även revidering av intervjuguiden tyder på ett kritiskt förhållningssätt till förförståelsen, då dessa ändringar kan tolkas som ett sätt att ifrågasätta de ursprungliga antaganden som gjorts. Intervjuguiden utformades med frågor gällande sexualiteten hos individer i respondenternas egen ålder, utöver frågor gällande äldres sexualitet. Detta var ett aktivt val för att respondenternas svar inte skulle tolkas som ålderistiskt i kodning och analys. Utan referenspunkt kring respondenternas resonemang gällande andra åldersgrupper, kan svar gällande äldre tolkas som differentierade från övriga åldrar. Kritiska diskussioner har även förts genomgående under forskningsprocessen för att minimera risken för att resultatet präglas av egna värderingar. Genom dessa överväganden har förförståelsen hanterats och i sin tur möjliggjort för läsaren att styrka och konfirmera studiens tillförlitlighet.

4.8 Forskningsetiska överväganden

Inkludering av etiska överväganden i studier är av vikt inom all forskning, i synnerhet när forskningen ämnar att undersöka människor. Enligt de etiska riktlinjerna ska medverkande på inga villkor påverkas negativt av deltagandet i en forskningsstudie (Lind, 2017). Empirin, som insamlats till denna studie, baseras på enskilda respondenters uppfattningar och upplevelser. Med anledning av detta hanterades den insamlade datan enligt de fyra huvudkraven för etik, som sammanfattar de etiska principerna. Hur studien förhöll sig till de etiska huvudkraven framgick i informationsbrevet, vilket gavs till respondenten vid inledandet av varje enskild intervju.

4.8.1 Informationskravet

Informationskravet innebär att deltagare i en studie ska informeras om att deras medverkan är frivillig samt att de erhåller rätten att avbryta sin medverkan om de så önskar (Vetenskapsrådet, u.å). För att informationskravet skulle anses uppfyllt utformades ett informationsbrev, där respondenterna bland annat upplystes gällande sina rättigheter i relation till studien (se bilaga 3). I och med att denna studie berör ett ämne med teman som kan uppfattas som privata, och därmed besvärliga att dela med sig av, var det av betydelse att respondenterna blev medvetna om att deras medverkan var fullständigt frivillig. Det frivilliga deltagandet innebar att respondenterna hade möjlighet att avbryta intervjun.

4.8.2 Samtyckeskravet

För att tillförsäkra att det rådde samtycke gällande respondenternas deltagande i studien krävdes, i enighet med samtyckeskravet, en signatur från respondenterna (Vetenskapsrådet, u.å). Informationsbrevet stadgade att intervjun skulle komma att spelas in och att deltagarna, vid signering, samtyckte till detta.

4.8.3 Konfidentialitetskravet

I en etiskt försvarbar studie behöver konfidentialitet tillförsäkras för de medverkande. För att uppnå kriterier för konfidentialitet inkluderas information om tystnadsplikten i informationsbrevet. För att anonymisera respondenterna i den skriftliga redovisningen gavs samtliga respondenter fiktiva namn och de avidentifierades på så sätt. (Vetenskapsrådet, u.å).

Nyttjandet av kontaktannonser i studien krävde ytterligare forskningsetiska överväganden. Vid inhämtandet av annonserna från internet, var dessa redan anonymiserade. Med anledning av kontaktannonsernas autencitet, valdes enbart delar av olika annonser ut för att sättas samman till en bearbetad annons. Detta för att respektera personen bakom annonsen och behandla denna persons kontaktsökande professionellt. Användandet av delar ur reella kontaktannonser bidrog till vinjetternas trovärdighet, samtidigt som dessa inte utgick från en specifik individs verklighet. Då kontaktannonserna skulle komma att diskuteras utifrån respondenternas reaktioner, ansågs det finnas ytterligare skäl att bearbeta och kombinera olika annonser till en, för att inte en specifik person eventuellt skulle känna sig utpekad.

4.8.4 Nyttjandekravet

Enligt nyttjandekravet skall medverkande informeras om att uppgifter, insamlade till studien, inte delas med obehöriga och enbart används i den aktuella studien (Vetenskapsrådet, u.å). Denna information ingick i brevet de medverkande fick signera för godkännande och därmed uppfylldes nyttjandekravet.

5 Resultat och analys

I detta avsnitt presenteras resultat och analys av respondenternas resonemang utifrån Clary Krekula och Barbro Johanssons (2017) teori om görandet av ålder, begreppen on-time, off-

time, samt utifrån Irwing Rosows (1974) teori om den tvetydiga rollen. Tidigare forskning som har presenterats kommer även att användas vid analys av materialet.

Det som utlästes från empirin var hur majoriteten av respondenterna uttryckte en negativ bild av åldrandets innebörd. Respondenterna porträtterade äldre som funktionsnedsatta, ensamma och beroende. Däremot beskrev en minoritet av respondenterna äldre som aktiva och vitala. Dessa typer av beskrivningar presenteras i avsnittet *Äldre: äckliga eller kära*. Gällande frågor kring äldres sexualitet kunde inte en tydlig och samstämmig bild utläsas bland respondenterna. I avsnittet *Äldres sexualitet: perverst eller härligt* presenteras de tre olika inställningarna som tydligast framträdde gällande uppfattningarna av äldres sexualitet, samt tolkningarna av dessa. Respondenterna hade, som ovan nämnt, svårigheter att redogöra för sin bild av äldre och äldres sexualitet. Utifrån den splittrade bilden kan tolkning gällande äldres roll framställas som diffus. Detta perspektiv presenteras under *Rollen: Oklar och tvetydig*. Respondenterna förde även resonemang gällande sitt eget åldrande och sin framtida sexualitet som äldre under intervjuerna. De beskrev sitt framtida åldrande och framtida sexualitet som annorlunda jämfört med sin generella bild av äldre. Dessa resonemang presenteras under rubriken *Andrafiering: En annan sorts äldre*.

5.1 Äldre: äckliga eller kära

Görandet av ålder kan betraktas som en produkt av ett handlande. Förståelsen gällande sig själv och sin omgivning kan bland annat utgå från tillskrivna förväntningar kring lämpliga beteenden som baseras på individens ålder (Krekula & Johansson, 2017). Detta innebär att uttalanden och ageranden producerar och reproducerar förväntningar på åldersgrupper i samhället och som ett resultat av detta befasts normer för vad som anses vara socialt accepterat. Begränsningar och möjligheter kopplas därmed till en specifik ålderskategori (ibid.).

5.1.1 De funktionsnedsatta, sjuka och ohygieniska äldre

Flertalet respondenter tillskrev äldre och åldrandet negativa attribut. Attityder som kunde utläsas var till stor del ensidiga och visade på få förhoppningar på det framtida livet som äldre. Denna bild skildrade äldre som funktionsnedsatta, ohygieniska, ensamma och oförmögna. På intervjufrågan “Hur känner du inför att åldras?” svarade Tora:

Brutal ångest skulle jag säga. Jag tänker att... Hur stor är sannolikheten att man kommer åldras och vara frisk, pigg och kry? Jag tänker att man kommer få så mycket krämpor, man kommer bli så ensam och man kommer inte kunna göra det man tänker att man kommer kunna göra. [...] Dels tänker jag att det är så många fysiska problem man kan få. Man kan få problem med att röra sig, bli fysiskt begränsad på så sätt, man kanske blir sjuk, man kanske blir dement, vad vet jag... Man kanske blir en deprimerad änka eller så få man inga barnbarn och blir alldeles ensam när alla ens vänner försvinner. Jag tänker nog mest på det här fysiska tror jag. Att hur kommer kroppen hålla så länge?

(Tora)

Toras första association med åldrandet är känslan av ångest. För henne innebär en hög ålder sjukdom och nedsättning av kroppens funktioner. När hon kännetecknar åldrandet på detta sätt gör hon ålder, i och med att hon tillskriver åldrandet vissa egenskaper. Clary Krekula och Barbro Johansson (2017) redogör för hur möjligheter och begränsningar för individer i olika åldersgrupper skapas genom görandet av ålder. När Tora skildrar ålderdomen med vissa egenskaper tar hon, enligt denna teori, från äldre möjligheten att vara egenskapernas motsats, exempelvis frisk, aktiv och funktionell. På samma fråga resonerade Gabriella enligt följande:

Ehm... Det jobbigaste känner jag är att inte kunna vara aktiv. [...] Att man inte har samma... Att kroppen inte funkar som man vill och man kanske vill springa och så går det liksom inte. Det tycker jag är det värsta.

(Gabriella)

I likhet med Tora tillskriver Gabriella åldrandet funktionella svårigheter. Gabriellas inställning till livet som äldre präglas av rädsla för kontrollförlust i och med oförmåga till rörelse av kroppen. Gabriella skildrar inte åldrandet utifrån minskad möjlighet till kroppslig aktivitet, hon avskriver istället möjligheten för äldre att utöva kroppslig aktivitet. I detta resonemang gör hon därmed ålder. På samma fråga svarade Melissa:

Eh... Hur jag känner? Jag känner mig äcklad över det. För att det finns inte många fördelar med att vara 70 plus. Man blir sjuk. Man förlorar sina vänner och familj, för folk kommer dö. Man tappar sociala spärrar och man blir ohygienisk, man tänker inte på renlighet lika mycket.

(Melissa)

Även Melissa uttrycker negativt kodade ord i relation till åldrandet. Hon menar på att ensamheten är en konsekvens av att åldras. Melissa beskriver äldre som en grupp som har oönskade beteenden i form av social inkompetens och bristfällig hygien. Hon gör därmed

ålder genom att tillskriva dessa egenskaper till specifika ålderssiffror, som i detta fall beskrivs vara 70 år och uppåt.

Gemensamt för Toras, Gabriellas och Melissas citat är, förutom görandet av ålder, avsaknaden av beskrivningen av äldre som medlemmar av den tredje åldern. Här skildras alla äldre utifrån tillhörigheten till den fjärde åldern, där brist på god hälsa och ett aktivt liv präglar bilden (Nilsson & Jönson, 2009). I likhet med medias porträttering och skildringar av äldre och ålderdomen skapar och upprätthåller även respondenterna bilden av åldrandet som en period av förlust och beroende. Dessa tydliga negativa attityder visar på hur samhället aktivt bidrar till uppfattningen om ålderdomen som något icke-önskvärt och ovälkommet, genom görandet av ålder (ibid.). Det kan anses mänskligt att stundtals förknippa åldrandet med känslor av rädsla. Detta då kroppen förändras över tid och att livsloppet är begränsat. Det blir dock problematiskt att tillskriva alla äldre över 65 år egenskaper associerade med människans eventuella tillstånd vid livets naturliga slutskede. Detta skapar och upprätthåller normen av äldre som inkapabla, vilket är felaktigt då gruppen äldre är mångfacetterad. Gruppmedlemmarnas egenskaper och förmågor varierar; en del är multisjuka, andra springer maraton och vissa är presidenter.

En tolkning som kan göras utifrån respondenternas utsagor är att en äldre persons tillstånd ses som en direkt konsekvens av åldrandet. Respondenterna skildrar äldre som funktionsnedsatta genom sina beskrivningar, samt även som fysiskt och psykiskt oförmögna. Majoriteten av respondenterna förde resonemang kring funktionsnedsättning som en direkt konsekvens av åldrandet. Nedsatt funktion hos en individ kan däremot ha förvärvats under ett tidigare skede av livet. Samma förutsättningar gäller för den ensamhet respondenterna tillskrev ålderdomen. Att förlora vänner och familj behöver inte vara en konsekvens av att nå hög ålder. En människas livstid kantas av skeenden som vi i många situationer inte har kontroll över. Vi kan hamna i konflikter som förblir olösta med vänner och bekanta, vi kan tappa kontakten med dessa samt separera från våra partners. Detta är inte något som sker automatiskt när människan når 65 år fyllda, utan kan snarare ses som en konsekvens av livet. Ålder behöver alltså inte orsaka försämrad funktion eller ensamhet. I likhet korrelerar inte bristande hygien med en hög ålder. Rutin kring hygien förändras inte per automatik i och med en uppfylld ålderssiffra. En person med bristande hygien kan ha varit präglad av detta under sin livstid och fortsätta med detta in i ålderdomen. Om en yngre person har bristande hygien skulle sannolikt inte dennes ålder ses som orsak till detta, istället skulle individuella orsaker

eftersökas. När antaganden likt dessa görs i relation till åldrandet skapas en felaktig bild av äldre. Det som tidigare inte har berott på ålder blir plötsligt ett direkt resultat av åldrandet. Det som sker äldre, det äldre blir utsatta för och allt som äldre gör, fastslås utifrån detta perspektiv som en direkt konsekvens av åldrandet, även om detta inte är en realitet.

5.1.2 De ganska pigga och kära äldre

Trots att majoriteten av respondenterna skildrade åldrandet med negativt laddade ord, gick det även att urskilja en mer nyanserad bild av åldrandet hos en minoritet av intervjupersonerna. De varierade attityderna hos respondenterna samstämmer med teorin om att ålder görs i sociala sammanhang och att de attribut som tillskrivs en viss ålder därmed är föränderliga (Krekula & Johansson, 2017). Vilhelm redogjorde för beskrivningen av äldre på följande sätt:

Då tänker jag på, dels hur man framstår när man pratar. Man kanske inte är riktigt lika kvick i hjärnan längre. [...] Men jag har också ett annat perspektiv av det, som är att jag ändå stött på många äldre som inte alls stämmer in på det här. Där äldre inte alls är sega, inte alls har konstiga värderingar, utan istället är ganska pigga ändå även fast de är 80 plus. Så jag har lite två bilder där.

(Vilhelm)

Vilhelm beskriver dels premisserna för tillhörandet av den fjärde åldern, men han redogör även för en mer nyanserad bild av åldrandet (Nilsson & Jönson, 2009). Han beskriver hur ålderdomen kan präglas av aktivitet och att åldrandet i och med detta inte är ensidigt. När Vilhelm gör ålder, ger han åldrandet en större variation. På ett liknande sätt resonerade Anna i frågan om sina känslor kring sitt eget åldrande:

Mmm. Jag är ganska taggad faktiskt. [...] Eller jag är nog mer taggad på att vara vuxen, men så tänker jag liksom härligt när jag och min man är typ 70 och pillar i trädgården och åker på resor och är kära.

(Anna)

I Annas citat går det att utläsa en positiv förväntan på åldrandet, där ålderdomen kan ses som en motsättning till den beskrivning av de oförmågor som redogjorts för av de tidigare respondenterna. Anna associerar åldrandet med positivt kodade ord där aktivitet i form av resor och hobbies är en del av vardagen. Anna tillskriver åldrandet förälskelse och motsätter sig på så vis den tidigare skildringen av ålderdomen som präglad av ensamhet. Även Erik

skildrade bilden av äldre som vitala och ifrågasatte bilden av äldre som inaktiva. Han förde detta resonemang:

Det är som att det har blivit något negativt att vara äldre för att man inte kan göra samma saker som när du är ung, och ja, det är väl sant i vissa fall. Du kan ju inte gå på studentnation eller sådana grejer, som du faktiskt inte kan eller *får* göra för att du är över en viss ålder. Men i fallet: varför skulle inte en 70-åring kunna gå på fest? Det är det ju självklart att de kan.

(Erik)

Precis som Anna, ser inte Erik åldrandet som begränsande. Erik resonerar kring hur äldre rent fysiskt kan aktivera sig på olika sätt, men att de tillhör en åldersgrupp som inte har tillträde till vissa aktiviteter. Precis som yngre inte får köpa alkohol på systembolaget innan de fyller 20 år, får inte äldre, enligt Eriks resonemang, gå på studentnation. Eriks beskrivning visar på att äldre och deras livsstil kan klassas i enlighet med den tredje åldern (Nilsson & Jönson, 2009). För honom är det självklart att äldre har förmågan samt viljan att vara aktiva. Att alla äldre skulle tillhöra den fjärde åldern ifrågasätts och dementeras således i Eriks resonemang.

Med hjälp av Vilhelms, Annas och Eriks resonemang kan en mer varierad bild av åldrandets innebörd utläsas. Det går att skönja en skillnad i deras attityder gällande äldre, jämfört med Toras, Melissas och Gabriellas. Vilhelms, Annas och Eriks beskrivningar präglas inte av föreställningen kring åldrande som ett direkt tillträde till den fjärde åldern. I görandet av ålder skapas begränsningar och specifika förväntningar i normerna kring olika åldersgrupper (Krekula & Johansson, 2017). När beskrivningar av åldrandet nyanseras och porträtteras på ett annat sätt än enbart utifrån ett liv präglat av exempelvis funktionsnedsättning och ensamhet, kan detta resultera i att äldre begränsas i mindre utsträckning. När äldre ges fortsatt tillträde till en arena där aktiviteter och vitalitet ingår, ökar deras handlingsutrymme (Laz, 1998). På så sätt synliggörs gruppens mångfald.

5.2 Äldres sexualitet: perverst eller härligt

Att göra ålder är en utgångspunkt för hur vi kan förstå oss själva, men även ett sätt för att få insikt i andra människors beteenden (Krekula & Johansson, 2017). För att skapa förståelse för andra individers beteendemönster konstrueras normer och förväntningar utifrån bland annat kategorin ålder. Detta medför uppfattningar gällande vad som är ett lämpligt beteende för en individ i en specifik åldersgrupp (ibid.). Respondenterna i denna studie uttryckte varierade

uppfattningar kring vad de ansåg vara lämpliga beteenden för äldre i relation till äldres uttryck av sexualitet. Respondenterna uttryckte tre olika inställningar: negativa attityder, ambivalenta attityder och vad som kan tolkas som positiva attityder. Dessa tre redogörs för nedan under rubrikerna: *Den avståndstagande inställningen*, *Den ambivalenta inställningen* och *Motbilden*.

5.2.1 Den avståndstagande inställningen

De avståndstagande resonemangen varierade mellan att bestå av två perspektiv. Det ena perspektivet beskrev äldre som oförmögna till att ha sex och det andra perspektivet beskrev ett äckel och en avsmak för sexualiteten som äldre uttrycker. På frågan "Har äldre sex?" svarade Johannes:

Sexlusten dör väl ut... Men varför den dör ut vet jag inte. Det är jättetråkigt men ja ingen aning.
Har man ingen sexlust har man väl inte så mycket som ger dig ambition till att faktiskt göra något?
(Johannes)

I detta citat redogör Johannes för hur den förlorade sexlusten anses vara ett resultat av åldrandet. Han uttrycker att äldre inte har sex eftersom de inte längre har en naturlig drivkraft för uträttandet av detta behov. Utifrån Krekulas och Johanssons (2017) teori om görandet av ålder, avskrivs sexualitet från gruppen äldre enligt Johannes resonemang. Gabriella resonerar på ett liknande sätt. Under intervjun beskrev hon äldre som "slöa" och "energilösa" och ställde sig frågan: "Går det ens att ha sex?". Deras verbala uttryck kan tolkas som begränsande för äldre när åldrandets temporal aspekt synliggörs, genom att äldre inte längre beskrivs ha eller kunna ha sex. För Johannes och Gabriella är ålder en tillräcklig orsaksförklaring till varför äldre, enligt dem, inte har sex. Ålder utgör därmed ramen för att beskriva anledningen till varför äldre eventuellt skulle vara inkapabla till att ha sex. Johannes och Gabriellas resonemang tyder på att det kan tolkas som off-time för äldre att uttrycka sin sexualitet. Det är alltså inte ett korrekt agerande för äldre utifrån vad som anses vara lämpligt i relation till individens kronologiska ålder.

Utöver de ovanstående citaten där sex och sexualitet beskrivs som något otänkbart, svarade även en del av respondenterna med att starkt uttrycka motstånd gentemot äldres sexualitet. De tillskrev och associerade äldres uttryck av sexualitet med värdeladdade ord som: *äckligt*, *perverst*, *obehagligt*, vilket enligt görandet av ålder skulle agera formativt för vad som anses

vara ett lämpligt beteende. På frågan “Tror du att sex förändras när man åldras?” svarade Vilhelm:

Jag tycker ju båda sakerna samtidigt [...] Och när jag ska försöka föreställa mig det [äldre som har sex] så tycker jag inte att det är så jävla sexigt liksom. Förstår du hur jag menar? Lite så *vafan!*?

Intervjuare: Det är lite äckligt?

Vilhelm: Det är lite äckligt, precis!

(Vilhelm)

Vilhelm uttrycker att det är oattraktivt och äckligt att äldre personer har sex. Att ha sex som äldre kan tolkas som ett opassande beteende och som en aktivitet denna åldersgrupp inte bör ägna sig åt (Krekula & Johansson, 2017). Under Vilhelms intervju beskriver han graden av lämplighet för individens uttryck av sexualitet som åldersbetingad. Tidigare under intervjun kommer han fram till att individer i hans ålder förväntas ha ett aktivt sexliv. Det kan således uppfattas vara on-time för yngre att uttrycka sin sexualitet. När detta resonemang ställs i förhållande till hans tankar gällande äldres sexualitet, synliggörs inställningen att det är off-time för äldre att uttrycka sin sexualitet. Sexuell aktivitet samt uttryck av sexualitet kan således, genom Vilhelms olika resonemang, tolkas som ett beteende tillhörande yngre åldrar (Laz, 1998). På ett liknande sätt resonerade Anna och Melissa på frågan “Gäller samma beskrivning för äldres sexualitet som beskrivningen du gav gällande yngres sexualitet?”.

Nej tyvärr asså. Jag blir lite.. Jag blir tyvärr lite äcklad av tanken. Jag tror också att det är förknippat med att man har så många äldre personer i sin omgivning som man inte ser på ett sexuellt sätt och tanken över att de skulle ha sex blir lite *euw* [äcklat ljud].

(Anna)

Likt Vilhelm går det att utläsa hur Anna resonerar kring svårigheterna att föreställa sig äldre i sin omgivning vara sexuellt aktiva. Melissa instämde i Annas resonemang kring äldres uttryckta sexualitet som något äckligt, och dessutom som något perverst:

Ehm... De har väl samma [sexualitet], men jag blir lite äcklad av tanken. För att många äldre känns lite perversa. Speciellt de som blir dementa, de blir ju ofta sexuella, män tappar filtret för vad som är okej och inte.

(Melissa)

Annas och Melissas citat kan, precis som Vilhelms, tolkas som att det är off-time för äldre att uttrycka sin sexualitet och vara sexuellt aktiva. Samtliga respondenter kunde prata om sin egen åldersgrupps sexualitet, där de beskrev sig själva vara on-time. För en yngre åldersgrupp ansågs sex som något givet och som en naturlig inneboende drift som bör och ska få uttryckas. När resonemang gällande yngres och äldres uttryck av sexualitet ställs mot varandra visar de tydligt på att sex är on-time för personer i respondenternas åldersgrupp, medan det för personer i åldersgruppen 65 år och äldre är off-time.

5.2.2 Den ambivalenta inställningen

Utöver den avståndstagande bilden som respondenterna uttryckte, kunde även en ambivalent inställning gentemot äldres sexualitet urskiljas. En avsaknad av en klar bild var tydlig i deras resonemang. Under intervjuerna resonerade en del respondenter fram och tillbaka med sig själva. De var inte säkra på om äldre var sexuellt aktiva eller om de uttryckte sin sexualitet. Samtidigt reflekterade de vidare kring varför äldre inte skulle uttrycka sin sexualitet eller ha ett aktivt sexliv. Respondenterna som var ambivalenta kring temat kom slutligen fram till faktumet att, det enligt dem, inte existerar en självklar anledning till varför äldre inte skulle ha ett aktivt sexliv eller uttrycka sin sexualitet. Detta resonemang kolliderade dock med deras ursprungliga bild av att äldre inte var sexuella individer. När Anna resonerade kring kontaktannonserna i slutet av intervjun uttryckte hon dessa tankar gällande äldre som söker tillfälligt sex:

Ja alltså det var just det där med 70-sträcket som, jag vet inte, gjorde det sjukt att ha sex. Men hade hon varit 68 hade jag inte riktigt känt så. Nej, men det är väl kul för henne. Det klart att du fortfarande har din sexuella lust. Det känns ju sjukt att det skulle förändras för att du är äldre. Men jag tror att man har en uppfattning om det, om att äldre inte har sex.

(Anna)

Anna inleder med att tydligt markera att det är off-time, till och med "sjukt", att som 70-åring söka sexuellt umgänge samt att ha intima relationer. Hennes resonemang tydliggör hur just denna åldersgrupp inte bör ha sex, då sexuella aktiviteter är något som tillhör yngre åldersgrupper. Sjuttio som kronologisk ålderssiffra beskrivs här som ett utträde från den sexuella arenan. Enligt detta görande av ålder är inte sexuella relationer längre en del av tolkningsramen för hur äldre bör vara. Efter att Anna uttrycker att det för personer över 70 år inte är självklart att ha sex, byter hon perspektiv. Faktumet att ålder är en kontinuerlig

variabel drabbar Anna under tiden hon för sitt resonemang. Hon kommer fram till att en konkret ålderssiffra inte innebär ett utträde ur ett tidigare beteende. Den sexuella lusten, som personer under 70 år besitter, förblir därmed oförändrad även vid inträdet till ålderssiffran 70. Hennes resonemang tydliggör alltså hur en specifik ålder inte är ekvivalent med ett inträde till den fjärde åldern (Nilsson & Jönson, 2009). Anna resonerar istället kring hur den kronologiska ålderssiffran inte är begränsande för individens uttryck av sexualitet. Vilhelm förde ett liknande resonemang:

Det är ju nånting med synen på gamla. Det är någonting att.. Med äldre.. Det är ju någonting med att de är gamla liksom. Är de ens attraherade av varandra längre? De är ju gamla? Typ så. Samtidigt som det är... Varför skulle de inte ha sex?
(Vilhelm)

Vilhelm uttrycker inledningsvis ett avståndstagande till äldres sexualitet, där han ifrågasätter äldres förmåga att känna attraktion till andra i sin egen ålder. Till en början var åldrandet, för honom, likvärdigt med en minskad sexualitet. Under resonemanget förändras hans uppfattning, och precis som Anna, ifrågasätter han sitt eget görande av ålder. Vilhelm uttrycker i och med det en ambivalent bild av äldres sexualitet. Tolkningsramen för äldre, som Anna och Vilhelm ursprungligen skapar, förändras när de reviderar sina påståenden. Äldre tillskrivs således en bredare repertoar för accepterade beteenden (Krekula & Johansson, 2017).

Respondenternas negativa och ambivalenta resonemang blir särskilt intressanta när det sätts i kontrast till Torbjörn Bildtgårds och Peter Öbergs (2015) studie. Deras resultat visade på att äldre ställde sig positiva till att inleda nya intima relationer efter 60 års ålder. Denna inställning gällde även för inledandet av nya intima relationer efter 80 års ålder (ibid.). När resonemangen som presenteras i denna kandidatuppsats ställs i relation till Bildtgårds och Öbergs (2015) resultat, tyder denna jämförelse på att respondenterna i kandidatuppsatsen inte erhåller samma föreställningar kring äldres sexualitet som äldre själva uttrycker. Detta resultat kan tolkas som att individer någon gång under sin livstid förflyttar eller raderar gränsen för när sexuellt umgänge slutar vara en olämplig aktivitet. Åldrandet verkar medföra en förändring gällande vad som anses vara off-time och on-time för olika åldersgrupper. Utifrån Bildtgårds och Öbergs (2015) studie kan det antas att respondenterna i denna studie, när de själva blir äldre, kommer att ändra uppfattning kring vad de anser vara ett lämpligt eller

olämpligt beteende för äldre. Det som respondenterna, vid tidpunkten för studien, ansåg vara off-time för äldre kan därmed komma att förändras och istället anses vara on-time när de själva de facto är äldre.

5.2.3 Motbilden

I resultatet kunde en motbild till den negativa bilden urskiljas. Denna motbild synliggjordes i och med att ett fåtal respondenter uttryckte en positiv inställning till äldres uttryck av sexualitet. Tora resonerade enligt följande gällande äldres uttryck av sexualitet:

Oh! Jag tror nog först det här lilla rynket på näsan och sen skulle man bli ganska imponerad. Att det var en ganska trevlig tanke [äldre som sexuellt aktiva], att det inte är slut bara för att man är 70.
(Tora)

När Tora resonerar kring inställningen gentemot äldre som uttrycker sin sexualitet beskriver hon att hon tror att unga vuxna reagerar negativt till att äldre har sex. Hon fortsätter sin reflektion genom att uttrycka att unga vuxna trots detta kan ställa sig positiva till att äldres uttryck av sexualitet och istället se detta som något imponerande. När Erik resonerade kring kontaktannonserna förde han följande resonemang gällande äldre som söker tillfälligt sex:

Jag tycker det var en härlig annons. Väldigt rakt på. Jag tyckte bara det var härligt. Anledningen till att jag tycker det är härligt är förmodligen för att de här personerna är äldre. Hade det varit en 30-årig man hade det inte varit lika roligt på något sätt och jag säger inte att det är roligt, på något nedvärderande sätt, utan mer att jag tycker det är härligt att de kanske skiter i att de är äldre.
(Erik)

Erik gör en distinkt markering gällande äldres sexualitet. Han ställer sig tydligt mot den negativa bilden som ett flertal respondenter uttryckt. Till skillnad från de negativt laddade ord som tidigare präglat respondenternas attityder uttrycker Erik istället positivt värdeladdade ord som ”härligt” och ”roligt”. Även Tora använder positivt laddade ord. För henne kan äldres uttryck av sexualitet associeras med något som är ”imponerande” och ”trevligt”.

Tora och Erik uttrycker positiva inställningar till äldres sexualitet. Samtidigt kan det, utifrån deras resonemang, tolkas som att äldre uttrycker sin sexualitet *trots* sin ålder. Vid detta görande av ålder, där en positiv bild kan urskiljas, finns fortfarande en underliggande negativ bild av äldres sexualitet. När äldre agerar utanför den rådande samhällsliga tolkningsramen,

kan personer som betraktar detta agerande, befästa agerandet som ett ställningstagande, trots att äldre i själva verket inte har för avsikt att agera utanför tolkningsramen. I kontaktannonsernas lever äldre sitt liv och söker sex, utan en tanke om att detta kan uppfattas som ett ställningstagande. Genom Eriks och Toras yttranden markerar de att äldre som söker och har sex agerar avvikande från normen. När de uttrycker att det är "imponerande" att individer över 70 år har sex och att äldre som söker sex "skiter i" att de är äldre, skapar Tora och Erik indirekt en mall för hur äldre är och bör vara. En tolkning som kan göras utifrån deras resonemang blir således att äldre personers sexualitet är annorlunda från andra åldersgruppers sexualitet (Krekula & Johansson, 2017). De äldre, som respondenterna diskuterar i dessa fall, är individer som, enligt dem, aktivt agerar mot normen. Dessa personer klassificeras som undantagsfall till tolkningsramen och Tora och Erik befäster på så vis, trots sin positivitet, att äldre inte ska ha sex. Ålder tillskrivs därmed betydelse för uttrycket av sexualitet (ibid.).

5.3 Rollen: oklar och tvetydig

Respondenternas uttalanden gällande äldre och äldres sexualitet var motsägelsefulla och visade därmed tendenser på diffusa uppfattningar gällande ämnet. Flertalet gånger ifrågasatte, reviderade och omformulerade respondenterna sina resonemang och åsikter under intervjuerna. Det gick att urskilja ett mönster av hur respondenterna saknade en tydlig uppfattning av vad det faktiskt innebar att vara äldre och vilka förväntningar som fanns på äldre och äldres sexualitet. När Tora skulle beskriva en äldre person gav hon en kortfattad beskrivning:

Ohhh... Jag tänker mig en pensionär, som är i alla fall 70 plus. Lite grått hår, som... Ja, där tar nog min generella bild slut. Sen tänker jag att allt varierar så otroligt mycket, sen har jag nog ingen riktig bild, tror jag.

(Tora)

I Toras resonemang kan man utifrån Rosows (1974) rollteori utläsa att det saknas tydliga normer och förväntningar på äldre. Hon talar om övergångsritualen från arbete till att gå i pension, samt ger en kort beskrivning av en möjlig förändring av äldres utseende. Utöver detta uttrycker hon inte några utmärkande kännetecken för ålderdomen. Toras formulering tyder på en avsaknad av förväntningar på äldre. När Johannes beskrev normer kring äldres sexualitet och deras sexliv sade han:

Oj.. Eh.. Jag ska inte påstå att jag har *någon* större uppfattning eller tanke om det... Men jag vet inte...

(Johannes)

Johannes förklarar att han inte har någon uppfattning av hur normer ser ut gällande äldres sexualitet. Enligt Johannes resonemang finns det inga tydliga förväntningar på åldrandet och äldres sexualitet. I och med avsaknaden av tydliga förväntningar på äldre måste äldre själva forma de normer som de ska förhålla sig till (Rosow, 1974). Tidigare livsstadier har präglats av tydliga förväntningar, krav och ansvar bestående av exempelvis skollära, lönearbete och barnuppfostran. Inträdet till ålderdomen innebär således fler valmöjligheter för individen, vilket även resulterar i ett större ansvar för dem att på egen hand skapa en roll (ibid.). Johannes reproducerar en tvetydighet kring äldres roll när han uttrycker att han inte har en större uppfattning av rollens innebörd. Melissas svar tydde på likheter med Johannes redogörelse av äldres tvetydiga roll:

Nej, jag har inte interagerat jättemycket med äldre, så jag vet inte. Jag tänker inte på äldres sexualitet direkt.

(Melissa)

Även i Melissas svar kan det urskiljas en osäkerhet kring beskrivningen av äldres sexualitet. Hennes förklaring till denna osäkerhet beskrivs när hon uttrycker att hon inte interagerar med äldre och därmed inte reflekterar över äldres sexualitet. Detta kan antagas vara en förklaring till varför hon inte har förväntningar på äldres roll. När Melissa uttrycker sig på detta vis, kan det tolkas som att hon väljer att inte befästa en norm som hon själv eventuellt kommer att behöva förhålla sig till i ett senare skede av livet. Hon låter rollen förbli osagd och formar därmed inga förväntningar på rollen. Avsaknad av förväntning på rollen kan, utifrån Rosows (1974) teori, tolkas som att hon avskriver äldres roll dess ansvar och krav, då brist på förväntningar också kan innebära en avsaknad av skyldigheter.

Torbjörn Bildtgårds och Peter Öbergs (2015) forskning visar hur äldre ställer sig positiva till inledandet av nya intima relationer. Rosow (1974) menar att få förväntningar på en roll, leder till att de som innehar rollen behöver förhålla sig till andra åldersgruppers normer. Respondenternas svävande svar, i denna kandidatuppsats, kan tolkas som en bidragande faktor till inställningen äldre tenderar att ha gällande sin sexualitet. Enligt denna tolkning förhåller sig äldre till normer som kan anses vara riktade gentemot yngre åldersgrupper

gällande deras sexualitet. När respondenterna låter äldres roll förbli outtalad skapar detta utrymme för, och ett ofrivillig krav på, äldre att själva skapa och identifiera sin roll. då de ges möjlighet att Äldre behöver således befästa egna normer gällande inledandet av nya intima relationer (Rosow, 1974).

Om Rosows (1974) teori om rolltvetydighet sätts i förhållande till Krekula och Johanssons (2017) teori om att göra ålder, skapas en spänning. Utifrån rollteorins tolkning utformar respondenterna en tvetydig roll för äldre att förhålla sig till, där äldre själva delegeras ansvaret att forma normer som de ska agera utefter. Utifrån Krekulas och Johanssons (2017) teori om att göra ålder, leder respondenternas uttalanden till en mångfacetterad norm gällande äldres sexualitet, då respondenterna uttrycker en acceptans, en ambivalens och en motsättning gentemot äldres sexualitet. Spänningen mellan dessa teorier skapas när respondenterna uttrycker starka negativa associationer till äldres sexualitet i form av värdeladdade ord. Enligt rollteorin kan det därmed tolkas som att respondenterna låter äldres roll förbli outtalad fram tills att de upplever att äldre agerar felaktigt (Rosow, 1974). Utifrån denna analys kan antagandet göras att respondenterna, samtidigt som de inte definierar äldres roll, trots allt, vill ha kontroll över vilka beteenden som är lämpliga för äldre.

5.4 Andrafiering: en annan sorts äldre

Ytterligare ett resultat som kunde urskiljas från materialet var en övervägande tendens från respondenterna att beskriva sitt eget åldrande annorlunda, jämfört med sina beskrivningar av äldre och äldres sexualitet. Respondenterna har tidigare under intervjun associerat äldres sexualitet med något negativt. De har ifrågasatt huruvida äldre är förmögna att vara sexuellt aktiva och de har även beskrivit bland annat äldres sexualitet som något motbjudande. När respondenterna ombads beskriva sina egen ålderdom och sin framtida sexualitet som äldre, skildrades en annan bild från vad de tidigare beskrivit. Anna beskrev sitt sexliv som äldre på detta sätt:

Aktivt! Alltså jag hoppas *absolut* att jag kommer att ha sex. Jag tänker att jag kommer vara kär i min man och då blir man automatiskt attraherad av någon så då tänker jag att vi kommer pippa på.
(Anna)

Under tidigare delar av intervjun har Anna uttryckt att hon “tyvärr blir lite äcklad av tanken” på äldre som har sex (se avsnitt 5.2.1, s.29). När Anna sedan ska beskriva sitt eget sexliv som äldre skiljer sig den bilden från den “lite äckliga tanken” som hon tidigare uttryckt. När det kommer till Annas eget framtida uttryck av sin sexualitet, bortgår hon från hennes distinkta uppfattning av äldre som uttrycker sin sexualitet, och beskriver sitt eget framtida sexliv som en självklarhet. När Anna skildrar sitt framtida sexliv, som annorlunda den generella bilden av äldres sexualitet, använder hon strategin andrafiering.

Johannes förde under intervjun ett liknande resonemang. Han har tidigare redogjort för hur sexlusten dör ut i och med en uppnådd ålder över 65 år (se avsnitt 5.2.1, s.28). Som resultat av en minskad sexlust som äldre kommer även ambitioner för att ha ett aktivt sexliv minska, enligt honom. Andrafiering uppstår när Johannes beskrev hur han som äldre kommer att förhålla sig till eventuella svårigheter som rör sexlivet:

Låt säga att jag inte kan använda min penis längre, då kan man ju använda fingrar, mun, allt annat liksom... Leksaker allt sånt...

(Johannes)

Johannes som tidigare har beskrivit att äldre har mindre sexlust och i och med detta färre ambitioner för sexuellt umgänge, redogör för att han själv kommer att vara lösningsfokuserad för upprätthållandet av ett aktivt sexliv. Han menar att han som äldre kommer ha ambition att lösa eventuella problem som kan uppstå gällande sitt sexliv. Till skillnad från andra äldre som förlorar ambitioner gällande sin sexualitet, kommer Johannes själv att behålla dessa.

Melissa resonerade på följande sätt gällande förutsättningarna för inledandet av nya relationer som äldre:

Men jag tror att ifall jag skulle vara ensam så skulle jag vara ute på dejtingmarknaden, för jag tror att det kommer vara mycket lättare att dejta som gamling när vi blir gamla. Och... Ja, jag tror nog att om jag hade känt mig ensam så hade jag gett mig ut på nätdejting.

(Melissa)

Melissa har tidigare under intervjun beskrivit äldre som ohygieniska, med oförmåga till förståelsen för sociala koder (se avsnitt 5.1.1, s.24). Melissa beskrev även tidigare under intervjun att äldre blir isolerade. Anledningen till detta beskrev hon som att “folk blir sjuka, så de orkar inte träffas lika ofta”. Melissa beskriver senare sitt framtida jag som kapabel till

inledandet av nya relationer och därmed förutsätter hon att hennes hälsa kommer att fortsätta vara god, samt att hon kommer bibehålla sin sociala förmåga och sin goda hygien. Till skillnad från hur hon beskriver äldre i allmänhet, kommer den ensamhet hon tillskriver dem, inte drabba henne. Genom hennes uttalanden tillskriver hon sitt eget åldrande ett fortsatt socialt liv, medan andra äldre avskrivs detta (Krekula & Johansson, 2017).

Gemensamt för respondenterna är att de beskriver hur sitt framtida liv som äldre innefattar ett aktivt sexliv och inledandet av nya relationer. Deras framtida sexliv och sökande efter nya kontakter kommer, enligt dem, ske aktivt och ses som en självklarhet. Det egna åldrandet fränkopplas således den tidigare uttryckta bilden av vad åldrandet innebar. Denna sorts resonemang kan förklaras som en strategi för att hantera det oundvikliga åldrandet, som de själva beskriver vara en period av beroende och ensamhet. Genom att respondenterna skapar motsättningar i beskrivningarna av sitt eget åldrande tar respondenterna avstånd från bilden de själva tillskrivit äldre personer. Andrafiering, strategin för att förhålla sig till den negativa bild de tillskrivit åldrandet, sker således genom att ta avstånd från denna skildring när de talar om sitt eget åldrande. Denna studie visar att yngre använder denna strategi för att hantera uttryckta förväntningar kring ålderdomens "förfall".

6 Avslutande diskussion

Syftet med denna studie var att undersöka unga vuxnas beskrivningar av äldre och äldres sexualitet, för att analysera vilken betydelse de tillskriver ålder och på vilket sätt detta relateras till deras framtida åldrande. Intervjuerna ämnade att beröra unga vuxnas bild av äldre och åldrandet, hur unga vuxna beskrev äldres sexualitet, samt vilka antaganden unga vuxna gör gällande sitt eget åldrande och sin framtida sexualitet.

Gällande beskrivningen av äldre kan det antas att unga vuxna skildrar åldersgruppen på ett varierat sätt. Majoriteten av respondenterna uttryckte en bild av äldre och åldrandet som ett liv präglad av funktionsnedsättning, ensamhet och inaktivitet. Beskrivningen av äldre utgick till stor del från en beskrivning av den fjärde åldern. En möjlig tolkning, som kan göras utifrån hur respondenterna skildrar äldre, är att den kronologiska ålderssiffran anses vara en tillräcklig förklaring för äldres påstådda levnadsförhållanden. Funktionsnedsättning, ensamhet och inaktivitet framställs drabba äldre när de når en viss ålder och ingen annan orsaksförklaring eftersöks än just ålder. Äldre som tillhörande av den tredje åldern kunde

därmed enbart utläsas hos en minoritet av respondenterna. Denna minoritet beskrev åldrandet som präglat av aktivitet, produktivitet och god hälsa. Dessa respondenters görande av ålder, innefattade inte begränsningar med anledning av en kronologisk ålderssiffra.

Gällande skildringen av äldres sexualitet kan tre beskrivningar utläsas; ett avståndstagande, en ambivalens, och en motbild. Tolkningsramen för äldres sexualitet kan därmed anses vara bred i och med att olika attityder gentemot äldres uttryck av sexualitet synliggjordes. Gemensamt för de tre framställningarna var att respondenternas beskrivningar av äldres sexualitet präglades av restriktioner. Sexualiteten hos äldre kan tolkas som en drift som äldre tidigare haft och som inte längre kan eller bör uttryckas, alternativt som en osannolik företeelse som trots allt förekommer. När respondenterna uttrycker sig på olika sätt, med värdeladdade eller icke-värdeladdade ord, utför de en aktiv handling som formar och befäster förväntningar på äldre och deras sexualitet. Uttrycket av sexualitet kan således anses vara off-time för personer över 65 år. Utifrån studiens resultat kan det även tolkas som att äldre lämnas ansvaret att forma normerna kring sin livsstil, men att unga vuxna i sina resonemang, trots detta, agerar kontrollerande och begränsande för handlingsutrymmet för äldres sexualitet.

Utifrån de antaganden respondenterna gör gällande sin bild av sitt eget åldrande och sin framtida sexualitet går det att utläsa att respondenterna beskriver sitt eget åldrande annorlunda jämfört med den generella skildringen. Deras eget åldrande inbegriper ett aktivt sexliv, ambitioner att utföra olika sexuella handlingar och möjlighet till inledandet av nya relationer. Detta avståndstagande från det generella åldrandet kan tolkas som en strategi för att förhålla sig till den negativa bild som de tillskrivit äldre. Genom att respondenterna avlägsnar sig från de normer de själva befäst, kan andrafieringen ses som ett verktyg för att förhålla sig till det faktum att de själva kommer att åldras. Andrafiering kan alltså, utifrån denna studie, ses som en förklaringsmodell till hur unga vuxna förhåller sig till de negativa förutsättningar de tillskriver åldrandet.

Respondenterna i denna kandidatuppsats ansåg det vara off-time för äldre att skapa nya intima relationer, medan Bildtgårds och Öbergs (2015) studie visar på hur äldre anser det vara on-time. När dessa resultat sätts i relation till varandra kan tolkningen göras att åldrandet medför en förändring gällande vad som anses vara lämpliga beteenden för olika åldersgrupper. Ett förslag för vidare forskning är således att fördjupa förståelsen gällande när och hur en sådan förändring uppstår, samt vad denna förändring beror på. Under arbetet med studien har det

även uppdagats att andrafieringen unga vuxna gör i relation till äldres sexualitet är ett outforskat område. Det hade med anledning av detta följaktligen varit av intresse att fördjupa kunskaperna kring detta fynd för att få vidare förståelse gällande hur denna strategi används och påverkar olika åldersgrupper.

Denna studies resultat visar på att unga vuxna upprätthåller en dominerande negativ diskurs gällande äldre, äldres sexualitet samt åldrande i allmänhet. Studien har även visat på att unga vuxna beskriver sitt åldrande och sin framtida sexualitet som annorlunda i förhållande till den generella bilden av äldre. En allmänt vedertagen uppfattning är att agera gentemot andra, som en själv vill bli behandlad och därmed inte göra mot andra som en själv inte vill bli behandlad. Andrafieringen som respondenterna uttrycker kan antas problematisk i förhållande till detta etiska levnadssätt. Andrafieringen kan antas rättfärdiga ett agerande och ett bemötande mot äldre som unga vuxna inte ser sig själva acceptera som äldre, med anledning av att de anser dagens äldre vara annorlunda. Denna andrafiering kan komma att resultera i att insatser för äldre motiveras och försvaras utifrån antaganden baserade på den negativa diskursen som förs gällande gruppen. I och med att äldre ses som en grupp som är annorlunda, kan de även behandlas på andra villkor än andra grupper. Tanken om att behandla andra likvärdigt med hur en själv önskar att bli behandlad, omkullkastats vid möten där individer anses vara annorlunda. De premisser äldre lever under, de insatser äldre ges och de politiska beslut som tas gällande äldre kan således försvaras genom andrafiering. Det är därför av vikt att undersöka vilka antaganden populationen gör gällande äldre för att säkerställa att äldre behandlas utifrån sin vilja, sin önskan och sina behov.

7 Referenslista

Svensson, Peter & Göran Ahrne (2015) Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I: Ahrne, Göran & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB.

Ahrne, Göran & Peter Svensson (2015) Kvalitativa metoder i Samhällsvetenskapen. I: Ahrne, Göran & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB.

Andersson, Lars (2008) *Ålderism*. Lund: Studentlitteratur AB.

Biggs, Simon (2004) New ageism: Age imperialism, personal experience and ageing policy. I: Daatland, Svein Olav & Simon Biggs. (red.) *Ageing and Diversity. Multiple Pathways and Cultural Migrations*. Bristol: Policy Press.

Bildtgård, Torbjörn & Peter Öberg (2015). Förändrade intimitetsformer bland äldre i det senmoderna samhället. *Sociologisk forskning*, 52 (1): 5-32.

Bryman, Alan (2008). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber AB.

Centrala studiestöds nämnden (2019) Åldersgränser [<https://www.csn.se/fragor-och-svar/vad-har-csn-for-aldersgranser/aldersgranser.html>]. Hämtad 2019-04-26.

Dahlin-Ivanoff, Synneve (2015) Fokusgruppsdiskussioner. I: Ahrne, Göran & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB.

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Göran Ahrne (2015) Intervjuer. I: Ahrne, Göran & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB.

Gewirtz-Meydan, Ateret, Ahuva Even-Zohar & Shosi Werner (2018) Examining the attitudes and knowledge of Social work and nursing students on later-life sexuality. *Canadian journal of aging*, 37 (4): 377-389.

Guan, Jian (2004) Correlates of spouse relationship with sexual attitude, interest, and activity among Chinese elderly. *Sexuality and culture*, 8 (1): 104-131.

Hareven, Tamara K. (1995) Changing images of aging and the social construction of the life course. I: Mike Featherstone and Andrew Wernick (red.) *Images of aging: Cultural representations of later life*. London: Routledge.

Jönson, Håkan & Tove Harnett (2015) *Socialt arbete med äldre*. Stockholm: Natur & Kultur.

Krekula, Clary, Anna-Liisa Närvänen & Elisabet Näsman (2005) Ålder i intersektionell analys. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 26 (2/3): 81-94.

Krekula, Clary & Barbro Johansson (2017) Inledning. I: Krekula, Clary & Barbro Johansson (red.) *Introduktion till kritiska åldersstudier*. Lund: Studentlitteratur.

Laz, Cheryl (1998) Act your age. *Sociological forum*, 13 (1): 85-113.

Lind, Rolf (2014) *Vidga vetandet*. Lund: Studentlitteratur.

Nilsson, Magnus & Håkan Jönson (2009) Äldre i massmedierna – osynliga eller förknippade med problem. I: Jönson, Håkan (red.) *Ålder, åldersordning, ålderism*. Norrköping: Nationella institutet för forskning om äldre och åldrande, Linköpings universitet.

Närvänen, Anna-Liisa (2009) Ålder, livslopp och åldersordning. I: Jönson, Håkan (red.) *Ålder, åldersordning, ålderism*. Norrköping: Nationella institutet för forskning om äldre och åldrande, Linköpings universitet.

Tornstam, Lars (2005) *Åldrandets socialpsykologi*. Stockholm: Nordstedts akademiska förlag.

Reich, Wilhelm (1983) *Den Sexuella Revolutionen*. Stockholm: Bokförlaget röda rummet.

Rennstam, Jens & David Wästerfors (2015) Att analysera kvalitativt material. I: Ahrne, Göran & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB.

Rosow, Irving (1974). *Socialization to old age*. Berkeley, Calif.:

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*

Statistiska centralbyrån (2016) Stora insatser krävs för att klara 40-talisternas äldreomsorg [<https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2016/Stora-insatser-kravs-for-att-klara-40-talisternas-aldreomsorg/>]. Hämtad: 2019-03-01

Statistiska centralbyrån (2019) Sveriges befolkningspyramid [<https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/sveriges-befolkningspyramid/>]. Hämtad: 2019-03-01.

Thompson Ashley E., Lucia F. O'Sullivan, E. Sandra Byers & Krystelle Shaughnessy (2014) Young Adult's Implicit and Explicit Attitudes towards the Sexuality of Older Adults. *Cambridge University Press*, 33 (3): 259-270.

Vetenskapsrådet (u.å.) Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. [<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>]. Hämtat: 2019-03-05.

World Health Organization (2015) Proposed working definition of an older person in Africa for the MDS Project [<https://www.who.int/healthinfo/survey/ageingdefnolder/en/>]. Hämtad: 2019-03-01.

Öberg, Peter (2015) Livshistorieintervjuer. I: Ahrne, Göran & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB.

Bilaga 1- Kontaktannonser

Kontaktannons 1.

Jag är en 72-årig kvinna. Ser yngre ut och mycket fräsch. Smal. Söker attraktiv man för att träffas då och då för spännande stunder.

42755

Kontaktannons 2.

Man på 68 år söker storväxt, kraftig kvinna. Jag är 172 lång och är icke rökare. Du är bestämd med egna åsikter, 30-45 år. Jag är ödmjuk och uppskattar dig som du är. Söker dig som vill ses under dygnets mörka timmar.

42681

Kontaktannons 3.

Jag är en man på 66 år och söker en man 60+ för sköna träffar. Jag är mera passiv så det passar bra om du är mera aktiv. Jag finns i norra Stockholmsområdet.

42664

Bilaga 2- Intervjuguide

- I stora drag, hur skulle du definiera en äldre person?
- Hur känner du inför att åldras?
- Hur skulle du beskriva att ett bra liv ser ut utifrån en person i din ålder?
- Utifrån en äldre person, hur skulle du beskriva ett bra liv?
(Tror du äldre lever som du beskrivit?)
- Definitionen av sexualitet är bred, vad innefattar ordet sexualitet för dig?
(Studien handlar om sexualitet, vad var dina förväntningar på frågorna?)
- Återkoppling till din beskrivning av sexualitet, gäller samma beskrivning för äldres sexualitet? Vad associerar du till "äldres sexualitet"?
- Upplever du att det finns förväntningar på yngres sexualitet? I sådana fall, vilka?
(Delar du den uppfattningen?)
- Hur ser din uppfattning ut gällande sex och sexualitet när en person är äldre?
- Tror du att sex förändras när man åldras? I sådana fall, hur?
- Hur upplever du att yngre uttrycker sin sexualitet?
- Hur tänker du att äldre uttrycker sin sexualitet?
(Möjlig följdfråga: Bör äldre uttrycka sin sexualitet på det sättet?)
- Vilken roll fyller partnerskapet för ett aktivt sexliv hos yngre?
- Vilken roll fyller partnerskapet för ett aktivt sexliv hos en äldre person?
- Hur ser du framför dig att ditt liv kommer se ut som äldre rent generellt?

Kan jag ställa en fråga om ditt framtida sexliv?

- Hur föreställer du dig att ditt sexliv och din sexualitet kommer att vara som äldre?

Vinjetter/Kontaktannonser presenteras sedan.

Bilaga 3- Informationsbrev

Informationsbrev och förfrågan om medverkan i en intervjustudie om unga vuxnas bild av äldres sexualitet.

Vi heter Hannah Fjellheim och Linnéa Sandberg och studerar på socionomprogrammet på Socialhögskolan vid Lunds universitet. I utbildningen ingår att genomföra en kandidatuppsats, som sedan kommer publiceras på LUP Student Papers.

Studien syfte är att undersöka unga vuxnas bild av äldre och äldres sexualitet, utifrån deras resonemang och attityder.

Deltagandet i studien innebär en intervju, på ungefär 30-45 minuter. Hela intervjun kommer spelas in för att sedan skrivas ner i sin helhet och analyseras. Intervjuerna kommer att behandlas konfidentiellt, vilket innebär att du som intervjuperson kommer att aidentifieras och att dina svar och resultat kommer behandlas så att ingen obehörig kan ta del av dem.

Ditt deltagande i studien är helt frivilligt och du kan när som helst under intervjun avbrytas utan motivering.

Lund 2019-03-26

Studerande:

Hannah Fjellheim

070-734 35 76

ha8485fj-s@student.lu.se

Handledare:

Tove Harnett

0734-098727

Tove.harnett@soch.lu.se

Linnéa Sandberg

0734-27 17 66

li6858sa-s@student.lu.se

Skriftligt samtycke till medverkan i intervjustudie om unga vuxnas bild av äldres sexualitet.

Jag har blivit informerad om studiens syfte, samt om hur informationen insamlas, behandlas och analyseras. Jag har även blivit informerad om att mitt medverkande i studien är frivilligt och att jag, när som helst, kan avbryta mitt deltagande utan att ange orsak. Jag samtycker härmed till att medverka i denna intervjustudie om unga vuxnas bild av äldres sexualitet.

Datum:

Namnunderskrift:

Namnförtydligande:

Forskarnas underskrift:

Namnförtydligande:

Handledarens underskrift:

Namnförtydligande: